

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Bc. Lucie Šubová

Určování výše výživného soudním rozhodnutím

Diplomová práce

Olomouc 2015

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Určování výše výživného soudním rozhodnutím vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.“

V Olomouci dne 30. dubna 2015

.....

Mé vřelé poděkování patří JUDr. Ondřeji Šmídovi, Ph.D. za odborné vedení diplomové práce, konzultace, cenné rady a připomínky, které mi v průběhu zpracování práce poskytl.

Seznam použitých zkratk

- OZ** zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- ZOR** zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů
- ZRP** zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství, ve znění pozdějších předpisů
- ZŘS** zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů
- OSŘ** zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
- ÚPD** sdělení č. 104/1991 Sb., o Úmluvě o právech dítěte
- TZ** zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- SSP** zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů
- LZPS** usnesení č. 2/1993 Sb., o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů
- ZSP** zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů
- ZSO** zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, ve znění pozdějších předpisů
- ZMD** zákon č. 202/2012 Sb., o mediaci a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- Čl.** článek
- Sp. zn.** spisové značky
- OSPOD** Orgán sociálněprávní ochrany dětí

Obsah

Úvod	7
1 Určování výše výživného	10
1.1 Předpoklady vzniku výživného	10
1.1.1 Existence rodinněprávního poměru	12
1.1.2 Stav odkázanosti na výživu	13
1.1.3 Schopnosti, možnosti a majetkové poměry povinného	14
1.1.4 Dobré mravy	14
1.2 Úrovně vyživovací povinnosti	16
1.3 Objektivizace výživného	17
2 Kritéria pro určování výše výživného soudním rozhodnutím	21
2.1 Kritéria u nezletilých dětí	22
2.1.1 Kritéria na straně oprávněného	22
2.1.2 Kritéria na straně povinného	24
2.2 Kritéria u ostatních druhů výživného	29
2.2.1 Kritéria na straně oprávněného z vyživovacího vztahu	29
2.2.2 Kritéria na straně povinného z vyživovacího vztahu	31
3 Řízení o výživném	33
3.1 Řízení o výživného pro nezletilé dítě dle ZŘS – řízení nesporná	34
3.1.1 Zahájení, spojení řízení a poplatky za řízení	34
3.1.2 Pravomoc a příslušnost soudu	35
3.1.3 Účastníci řízení, zastoupení nezletilce	36
3.1.4 Postup soudu po zahájení řízení, příprava řízení	37
3.1.5 Průběh řízení, jednání ve věci, dokazování, rozhodnutí	38
3.2 Řízení o zbylých řízeních o výživném dle OSŘ – řízení sporná	40
3.2.1 Účastníci řízení, právní osobnost, procesní způsobilost, zastoupení	40
3.2.2 Příslušnost soudu	41
3.2.3 Návrh na zahájení řízení	41
3.2.4 Postup soudu po zahájení řízení	44
3.2.5 Jednání, dokazování, rozhodnutí	46
Závěr	49
Seznam použitých zdrojů:	54

Shrnutí	59
Abstract.....	59
Klíčová slov.....	60
Key words.....	60

Úvod

Jako téma své diplomové práce jsem si vybrala „Určování výše výživného soudním rozhodnutím.“ Domnívám se, že je toto téma v dnešní době velice aktuální a diskutované, to je jeden z důvodů, proč jsem téma zvolila. Velké procento řízení ve věcech péče soudu o nezletilé dle ZŘS se zabývá právě problematikou určování vyživovací povinnosti k nezletilému dítěti, také řízení o určování ostatních druhů výživného dle OSŘ tvoří zanedbatelnou část rozhodovací praxe soudů. Bohužel, v poslední době se mi jeví, že morální hledisko, které by rodičům velelo platit na své dítě, krev své krve, je překonáno a povinní se často vyhýbají úhradě výživného, jak jen mohou. Stále častěji se setkáváme s případy, kdy trestní soudy projednávají trestné činy zanedbání povinné výživy podle TZ, kdy se povinní zarytě brání platit na své dítě a radši si volí variantu výkonu trestu, což je ovšem nezbavuje povinnosti platit na své dítě, čemuž se také budu podrobněji věnovat ve své práci.

Jak jsem uvedla výše, téma je velice aktuální. Tomu odpovídá i velké množství judikatury, která se věnuje mnohým problematickým otázkám. Existuje však i celá řada publikací, vědeckých článků, které se zabývají tématem výživného. Mnohdy však vyzdvihují výživné pro nezletilé dítě a ostatním druhů výživného se věnují ne až tak zevrubně. Z literatury, která je dostupná, jsem nabyla dojmu, že je často koncipována jako metodika, příručka pro oprávněného z vyživovacího vztahu, tedy jak postupovat v případě, že si výživné nárokují. Domnívám se tedy, že ucelená publikace, která by se podrobně věnovala všem druhům výživného, schází.

Cílem mé práce bude kriticky zhodnotit stávající právní úpravu, zda odstranila nedostatky vytykané ZOR. Součástí tedy bude i komparace se ZOR. Ve své práci se budu zabývat daným tématem z hmotněprávního hlediska, taktéž se budu snažit kriticky pohlédnout na procesněprávní úpravu jak v OSŘ, tak ZŘS. Výzkumnou otázku si stanovím, zdali je právní úprav dostatečná pro určování výživného soudní cestou po rekodifikaci? Abych byla schopná danou otázku zodpovědět, musím vytyčit obecné pojmy výživného, zabírat se objektivizací výživného a srovnat úpravu OZ versus ZOR. Dále pak kriticky zhodnotit úpravu v ZŘS a OSŘ. K tomu mi napomůže odborná literatura, což jsou různé monografie, zejména komentáře k jednotlivým zákonům a velké množství judikatury a odborných článků.

Nezaměřím se pouze na výživné k nezletilému dítěti, ale budu se zabývat také ostatními druhy vyživovacích vztahů, konkrétně určování výše výživného. Obsah mé

diplomové práce budu členit na tři kapitoly. V první kapitole se budu věnovat obecně předpokladům vzniku vyživovacího vztahu, což je zejména existence rodinněprávního poměru, kde se zaměřím, jak je to v případě výživného v linii pobočné, konkrétně mezi sourozenci. Dalším předpokladem vzniku, kterým se budu zabývat, je stav odkázanosti na výživu, kdy budu tento pojem srovnávat s odůvodněnými potřebami oprávněného. Neopomenu předpoklad vzniku výživného, kterým jsou schopnosti, možnosti a majetkové poměry povinného a v neposlední řadě poukážu na spornou otázku dobré mravy versus zletilé a nezletilé dítě. Další nedílnou součástí této kapitoly bude vymezení úrovní vyživovacích povinností vzhledem k jednotlivým typům výživného, podle kterých se stanoví, na jakou životní úroveň nebo výživu má nárok oprávněný vůči povinnému z vyživovacího vztahu. Poslední částí první kapitoly bude popsána snaha o objektivizaci výživného v České republice, kde nastíním problémové otázky, jako je tabulkové stanovení výživného, minimální výše výživného, nebo přípustnost dovolání k Nejvyššímu soudu ve věcech rodinněprávních.

Podstatou mé práce bude stanovit a zabývat se kritérii, která soud musí uvažovat při stanovení výše výživného, čemuž bude věnována druhá kapitola diplomové práce. Tuto kapitolu systematicky rozdělím na dvě podkapitoly, první z nich budou kritéria u stanovování výše výživného pro nezletilé dítě, jak ze strany povinného, tak oprávněného. A v druhé podkapitole se budu zaměřovat na kritéria pro ostatní druhy výživného, opět z pohledu oprávněného i povinného z vyživovacího vztahu. Toto dualistické rozdělení jsem zvolila z toho důvodu, že nezletilé dítě má v rámci českého rodinného práva určité specifické postavení, jak plyne z ÚPD. Musí být chráněno jeho blaho a musí zde fungovat vyšší ochrana jeho zájmů. Z důvodů specifčnosti jeho postavení, je i úprava jak hmotněprávní, tak procesněprávní tomu přizpůsobena a zohledňuje jeho postavení. Proto, abych mohla lépe reflektovat všechny odchylky od ostatních vyživovacích vztahů a čtenář se lépe orientoval, jsem zvolila toto dělení.

Třetí část mé práce budu zaměřena na řízení o výživném, tedy na procesněprávní stránku dané problematiky. Opět tuto část budu systematicky dělit na řízení o výživném pro nezletilé dítě a na řízení pro ostatní druhy výživného, neboť oba tyto druhy řízení ovládají jiné procesní zásady, a toto dělení se mi jeví jako srozumitelnější. Konkrétně se zaměřím opět na problematické aspekty procesní úpravy. U nezletilců to bude zejména jejich zastoupení, vázaností návrhu soudem, zásadou *perpetuatio fori*, mediací, dokazováním rozhodných skutečností a tvrzení atd. V ostatních druzích řízení se zaměřím

zejména na problematiku přesného určení částky v žalobním návrhu, procesního nástupnictví, průběh řízení, koncentraci atd.

Metody, které budu využívat ve své práci, jsou obecně teoretické, jsou jimi zejména metoda indukce, dedukce, analogie a srovnání.¹ Vzhledem k omezenému rozsahu mé práce se nebudu vůbec zabývat historií výživného, tezurací výživného, započtení výživného, jednorázovým splněním vyživovací povinnosti ze strany povinného aj.

¹ SEBERA, Martin. *Vybrané kapitoly z metodologie*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2012, s. 120.

1 Určování výše výživného

„Výživným se rozumí uspokojování všech životních potřeb toho, komu má být poskytováno.“ Výživné však nemá pouze spotřební charakter, jak tomu bylo v 70. letech minulého století, neslouží tedy jen k pokrytí výživy, tedy stravy, ale má sloužit k pokrytí všech životních potřeb oprávněného, tzn. také k bydlení, ošacení, zdravotní péči, vzdělání, kulturním potřebám a v některých případech i k teauraci, resp. tvorbě úspor.² Ale v jaké výši by se mělo výživné oprávněnému poskytnout, aby pokrylo právě tyto jeho životní potřeby? Tímto problémem se budu zabývat v následujících kapitolách své práce.

Nesmíme pojem výživného zaměňovat s pojmem vyživovací povinnost, jak se tomu často děje. OZ užívá oba tyto pojmy, zákonodárce se však snažil vždy pojem užít tak, aby dodržel jejich význam.

Výživné vzniká ex lege, ale pokud hovoříme o výši výživného, pak stanovení její výše stojí na rozhodnutí soudu, jakou výši přizná oprávněnému, a to v případě, že uvažujeme, že se oprávněný a povinný nedomluví sami.³ Pokud výši výživného stanovuje soud, nejedná se o jeho libovůli. Soud musí při svém rozhodnutí zvážit mnoho kritérií, které plynou prvořadě ex lege, ale také z rozsáhlé judikatury soudů, kterou při svém rozhodování konkrétního případu, soud nesmí opomenout.

Hmotněprávní základ pro stanovení vyživovací povinnosti a určení výše výživného najdeme od 1. 1. 2014 v zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „OZ“), který nahradil právní úpravu obsaženou v zákoně č. 94/1963 Sb., o rodině (dále jen „ZOR“), dále pak v účinném zákoně č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství (dále jen „ZRP“). Z procesněprávního hlediska pak hlavně v zákoně č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále jen „OSŘ“) a novém v zákoně č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních (dále jen „ZŘS“), a to vše ve znění pozdějších předpisů.

1.1 Předpoklady vzniku výživného

Jak jsem uvedla výše, vyživovací povinnost a právo na výživné vzniká ex lege. Ačkoliv vyživovací závazek patří mezi závazky založené zákonem, je zásadně věcí stran, jakým způsobem si mezi sebou upraví výkon vzájemných práv a povinností obsažených v zákonem založeném vyživovacím závazku.⁴ Existují však i názory, že vyživovací

² HOLUB, Milan, NOVÁ, Hana, PTÁČEK, Lubomír, SLADKÁ HYKLOVÁ, Jana. *Zákon o rodině s komentářem, judikaturou a předpisy souvisejícími*. 9. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 314.

³ § 919 OZ

⁴ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. In HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§655-975). Komentář*. 1. vydání, Praha: C. H. BECK, 2014, s. 1034.

povinnost v některých případech vzniká až rozhodnutím soudu.⁵ V případě, že se povinný a oprávněný nedohodnou, nastupuje role soudu, který stanovuje výši výživného.

Podle mého názoru, by mělo být zcela automatické, že rodič bude dobrovolně přispívat na výživu svého dítěte, i když s dítětem nežije v jedné domácnosti. Nebo že se děti postarají o svého rodiče v případě, pokud se nacházejí ve stavu odkázanosti na výživu, resp. neschopnosti samostatně se žít. Domnívám se, že bohužel v poslední době je toto morální pravidlo často přežitkem a soudy řeší právě onu otázku určení výše výživného, kdy se povinný a oprávněný z vyživovacího vztahu nejsou schopni dohodnout. V horším případě trestní soudy rozhodují o ukládání trestů za neplnění povinnosti rodiče platit výživné na své dítě.⁶

Skutečnost, že právní úprava povinnému ukládá povinnost plnit vyživovací povinnost vůči oprávněnému, ještě neznamená, že bude-li o tomto rozhodovat soud, vyživovací povinnost osobě povinné uloží, resp. právo oprávněnému přizná. Pokud však soud povinnému uloží povinnost platit výživné, další důležitou otázkou je, v jaké výši? Proto OZ a ZRP stanoví mnoho podmínek, které je třeba splnit, jakož i řadu kritérií, které soudce musí uvážit předtím, než konkrétní rozhodnutí o konkrétním právu na výživné vydá.⁷

Obecnými pozitivními kritérii pro vznik a trvání vyživovací povinnosti jsou existence rodinněprávního poměru, stav odkázanosti na výživu a možnosti, schopnosti a majetkové poměry povinného.⁸ Podle Šmída mezi pozitivní podmínky vzniku vyživovací povinnosti můžeme ještě zařadit schopnost povinného subjektu výživné poskytovat.⁹

Mezi negativní podmínky pro vznik vyživovací povinnosti řadíme dobré mravy. V případě rozporu s dobrými mravy nevznikne vyživovací povinnost povinného vůči oprávněnému. Princip dobrých mravů platí pro všechny druhy výživného, vycházím z toho, že podmínka dobrých mravů je uvedena v obecné části OZ v § 2 odst. 3.

⁵ Viz RADVANOVÁ, Senta, ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Kurs občanského práva. Instituty rodinného práva*. 1. vydání, Praha: C. H. BECK, 1999, s. 171.

S tímto názorem souhlasím např. podle § 920 odst. 2 OZ, kdy soud může na návrh těhotné ženy uložit muži, jehož otcovství je pravděpodobné, aby částku potřebnou na výživu a příspěvek na úhradu nákladů spojených s těhotenstvím a porodem poskytl předem. Podle mého názoru, tento nárok vzniká až rozhodnutím soudu na základě podané žaloby těhotnou ženou, nikoliv již vznikem dané skutečnosti ex lege.

⁶ Viz ustanovení § 196 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „TZ“)

⁷ KNAPPOVÁ, Marta, ŠVESTKA, Jiří, DVORÁK, Jan a kol. *Občanské právo hmotné 3*. 4. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2007, s. 150.

⁸ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka In: HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3. vydání, Brno: Doplněk, 2006, s. 246.

⁹ ŠMÍD, Ondřej. *Výchova a výživa k nezletilým dětem a řízení o nich. Disertační práce*. Olomouc, 2012, s. 27.

1.1.1 Existence rodinněprávního poměru

Podle mého názoru nejdůležitějším obecným předpokladem pro vznik vyživovací povinnosti a určení její výše je zejména existence rodinněprávního poměru, a to jak manželského, ex-manželského, partnerského, mezi bývalými partnery či příbuzenského v řadě přímé. Tento statusový poměr je základem pro vznik, trvání či zánik vyživovací povinnosti.^{10, 11}

Jak stanoví obecné ustanovení § 910 předci a potomci mají vzájemnou vyživovací povinnost. České rodinné právo výslovně nepřiznává právo na výživné v linii pobočné, tedy mezi sourozenci (§ 772 odst. 2 OZ), dále mezi osobami sešvagřenými (§ 774 OZ) nebo mezi druhem a družkou.^{12, 13}

V tomto ohledu se mi však jeví jako problematické ustanovení § 900 OZ, které hovoří o zisku z majetku nezletilého dítěte a výživě jeho rodičů a nezletilého sourozence. V první řadě se má použít na zabezpečení výživy oprávněného dítěte, a poté je-li to třeba využít zbylý zisk na výživu rodičů a nezletilého sourozence. Jedná se tedy o vyživovací vztah mezi dítětem a sourozencem? Pokud bychom uvažovali kritéria pro vznik vyživovací povinnosti, troufám si říct, že jsou zde splněny obecné předpoklady pro vznik vyživovacího vztahu, tedy existuje rodinněprávní poměr, nezletilý sourozenec není schopen sám se žít, nevlastní majetek, nebo zisk z něj nestačí k jeho výživě, k podmínce dobrých mravů se bude přistupovat velice omezeně, viz podkapitola 1.1.4 a schopnosti, možnosti a majetkové poměry na straně povinného, resp. na straně „povinného“ sourozence, to dovolují. Domnívám se však, že tato vyživovací povinnost může nastoupit až v případě, že všechny ostatní jsou vyloučeny, tedy nejprve mají vyživovací povinnost rodiče, pak předci. Pokud by tomu tak nebylo, mohlo by se stát, že vykutálený rodič, který má vyživovací povinnost vůči svému dítěti, by se jí mohl snažit zbavit a převést ji na nezletilého sourozence vlastníci majetek se ziskem z něho plynoucí.

¹⁰ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. In. *Občanský zákoník II. ...*, s. 1038.

¹¹ Mezi jednotlivé druhy výživného patří vzájemná vyživovací povinnost manželů, rozvedených manželů, vzájemná vyživovací povinnost mezi rodiči a dětmi a předky a potomky, vyživovací povinnost registrovaných partnerů, bývalých registrovaných partnerů a výživné a zajištění nákladů úhrady některých nákladů neprovdané matce.

¹² Podle § 2701 – 2706 OZ mohou spolu uzavřít smlouvu o důchodu, nebo podle § 2707 – 2715 OZ smlouvu o výměnku.

¹³ „Druh, družka jsou osoby společně žijící ve svazku připomínajícím manželský svazek, aniž by uzavřely manželství. Nevzniká mezi nimi společné jmění manželů ani vzájemná vyživovací povinnost. Narodí-li se v tomto svazku dítě, musí být otcovství určeno buď souhlasným prohlášením rodičů, nebo soudem.“ Viz HENDRYCH, Dušan, BĚLINA, Miroslav, FIALA, Josef a kol. *Právní slovník*. 3. vydání, Praha: C. H. BECK, 2009, s.

1.1.2 Stav odkázanosti na výživu

Dalším předpokladem pro vznik vyživovací povinnosti je tzv. stav odkázanosti na výživu (§ 911 OZ) na straně oprávněného, resp. jeho objektivní či subjektivní neschopnost samostatně se živit. To však neplatí pro všechny druhy výživného.¹⁴

Samo kritérium neschopnosti sám se živit uvedené v § 911 OZ je třeba definovat tak, že oprávněný nedisponuje žádným vlastním příjmem, nebo disponuje příjmem tak nízkým, že nepostačuje krýt jeho potřeby, anebo výnosy z jeho majetku, který mu patří nebo ho spravuje, nedostačují pro úhradu jeho osobních potřeb.¹⁵ Tak např., pokud si tedy dítě přivydělává při studiu brigádně, nebo pokud pracuje brigádně o velkých prázdninách a jedná se o ojedinělé příjmy, které nepostačují pokrýt potřeby dítěte, soudce k tomuto výdělků nepřihledne a rodiče to nezabavuje povinnosti platit výživné svému dítěti.¹⁶

Kritérium odkázanosti na výživu však nesmíme směšovat s odůvodněnými potřebami oprávněného.¹⁷ Potřeby na straně oprávněného dělíme na hmotné, to je např. ošacení, hračky, školení potřeby a nehmotné, kdy je to zejména vzdělání, rekreace nebo duševní rozvoj oprávněného.¹⁸ Při určování potřebnosti musí soud uvažovat potřeby obvyklé ale i neobvyklé, nahodilé,¹⁹ např. v případě dítěte se jedná potřeby na prázdninový pobyt, nebo podle § 917 OZ tvorba úspor.

Tedy lze shrnout, že v případě odkázanosti na výživu, oprávněný není vůbec schopen sám se živit. Oproti tomu v případě potřebnosti, se jedná o situaci odlišnou, kdy

¹⁴ Podmínka odkázanosti na výživu se však neužije u všech druhů vyživovacích povinností, např. neuplatní se u partnerů, protože podle § 10 ZRP musí být hmotná a kulturní úroveň obou partnerů zásadně stejná, pokud stejná není, vzniká oprávněnému právo na výživné, dále např. u manželů, u výživného a zajištění úhrad některých nákladů neprovdané matce, kde se předpokládá, že matce vzniknou mimořádné výdaje v důsledku těhotenství, narození dítěte a také spojené se snížením příjmů těhotné ženy. K tomu KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. In *Občanský zákoník II...*, s. 1129.

Např. Planková odkázanost na výživu jako jednu z podmínek u výživného rodičů k nezletilému dítěti neuvádí s tím, že vyživovací vztah vzniká již samotným vznikem rodinněprávního vztahu, srov. PLANKOVÁ, Olga. In ČEŠKA, Zdeněk. *Československé rodinné právo*. 1. vydání. Praha: Panorama, 1985, s. 220.

¹⁵ HOLUB: In *Zákon o rodině...*, s. 314 an.

K tomu např. konstatoval ve svém nálezu Ústavního soudu ze dne 21. dubna 2011, sp. zn. II ÚS 3113/10, že „schopnost samostatně se živit znamená, že dítě je schopno samostatně uspokojovat všechny své potřeby, a to jak hmotné, kulturní a další včetně bytové. Jinými slovy to znamená, že dítě má určitý trvalý příjem finančních prostředků, z něhož své potřeby hraří.“

¹⁶ Rozhodnutí Městského soudu v Praze ze dne 10. ledna 1968, sp. zn. 5 Co 676/1967

¹⁷ § 913 odst. 3 OZ stanoví, že „pro určení rozsahu výživného jsou rozhodné odůvodněné potřeby oprávněného a jeho majetkové poměry...“ Domnívám se, že o odůvodněné potřeby se jedná v případě § 920 OZ, kdy otec přispívá neprovdané matce jejich dítěte v přiměřeném rozsahu na úhradu nákladů spojené s těhotenstvím, protože se předpokládá, že v tomto období matce vzniknou navýšené náklady, kdy pořizuje dítěti vybavu, musí absolvovat různá lékařská vyšetření a možnost jejího přivýdělku je značně omezena.

¹⁸ „Míra potřebnosti oprávněného je závislá zejména na jeho věku, na zdravotním stavu, na jeho fyzické a duševní vyspělosti. Na způsobu přípravy na budoucí povolání, na existenci zálib a zájmů, na délce doby strávené v domácnosti, na realitě mateřské či rodičovské dovolené a nižší účasti na pojištění po dobu trvání manželství a dalších skutečnostech.“ Viz rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 3. prosince 1965, sp. zn. 5 Cz 112/65.

¹⁹ Viz rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 28. února 1989, sp. zn. 5 Cz 42/88.

povinný přispívá oprávněnému na potřeby, které jsou důležité pro jeho život a jsou důvodné ze strany oprávněného.

1.1.3 Schopnosti, možnosti a majetkové poměry povinného

K tomu, aby výživné mohlo být oprávněnému přiznáno, musí také soud posoudit, zda je vůbec schopen povinný výživné platit, a má-li z čeho. Proto podle § 913 OZ soud zkoumá povinného možnosti (objektivní kategorie), jako je např. zaměstnanost v místě bydliště, zralost povinného, atd. a také přihlédne k jeho schopnostem (subjektivní kategorie), což je např. zdravotní stav, vzdělání atd. A v neposlední řadě soud zkoumá i jeho majetkové poměry, jaké je jmění povinného, tedy musí přihlídnout k aktivům i pasivům na straně povinného, zda vlastní nemovitosti, auto, má úvěr, hypotéku. Musí komplexně zhodnotit jeho finanční situaci. K tomu více 2. kapitola.

1.1.4 Dobré mravy

Pokud jsou splněny všechny pozitivní podmínky vzniku výživného, jak na straně povinného tak oprávněného, musí soud ještě posoudit morální korektiv vyživovacího vztahu a to soulad s dobrými mravy. Jedná se o neurčitý právní pojem, není zákonná definice tohoto pojmu a je tedy na straně soudu, jak si tento pojem vyloží. Různí autoři definují pojem jinak, např. dobrými mravy se dle Telce rozumí „způsob chování, které není nikomu na újmu. O tom co je v souladu s dobrými mravy a co již hranici dobrých mravů překračuje, rozhoduje soud.“²⁰ Soud bude posuzovat konkrétní případ od případu, zda nastalá situace je v rozporu s dobrými mravy, či zda nikoliv.²¹

Toto hledisko se řadí mezi negativní podmínky vzniku vyživovacího vztahu na straně oprávněného. Pokud by tedy nebylo naplněno, soud výživné nepřizná. V úpravě v ZOR, bylo výslovně uvedeno v § 96 odst. 2 jako jeden z předpokladů vzniku vyživovacího vztahu, v OZ části druhé – rodinné právo již není výslovně upraveno jako jedno z kritérií předpokladu vzniku vyživovacího vztahu. Jeho použití se však dovozuje z obecné části OZ. Nejedná se o hledisko, které se uplatní u všech druhů výživného stejnou měrou.

V případě nezletilých dětí se toto hledisko posuzuje velmi omezeně. Rodič má povinnost pečovat o výchovu dítěte, pokud není jeho dobrý výchovným vzorem, nelze

²⁰ TELEČ, Ivo.: Poctivost a důvěra, dobrá víra, dobré mravy, veřejná morálka a veřejný pořádek *Právní rozhledy*, 2011, roč. 19, č. 1, s. 1-6.

²¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 11. srpna 2008, sp. zn. 33 Cdon 1843/2008: „OZ ani jiný právní předpis neobsahuje definici pojmu dobré mravy. Tento obecný horizont, který vývojem společnosti rozvíjí i svůj morální obsah v prostoru a čase, musí být posuzován z hlediska konkrétního případu také právě v daném čase, na daném místě a ve vzájemném jednání účastníků právního vztahu. Při hodnocení musí být brán zřetel na konkrétní individualizovaný případ a nezáleží tolik na subjektivním názoru jednotlivce, jako na hodnocení společenském, objektivizovaném.“

očekávat, že dítě bude mít vštěpeno morální hledisko vůči ostatním, třeba i rodině. Jestliže by dítě spáchalo jakýkoliv nemorální čin vůči svému rodiči, měla by být situace řešena jinými výchovnými postupy, např. návštěvami psychologa nebo jako ultima ratio ústavní výchovou dítěte. Z uvedeného plyne, že se však rodič nezabývá své vyživovací povinnosti vůči nezletilému dítěti a užití negativní podmínky dobrých mravů je zde prakticky vyloučena.²²

Jiná situace však nastává u dítěte zletilého, které se připravuje na své budoucí povolání studiem a požaduje výživné po svých rodičích. Zde soud zkoumá, zdali požadavek platit výživné tomu dítěti neodporuje dobrým mravům. K tomu se vyjádřil ústavní soud ve svém nálezu,²³ kde podrobně rozebírá situaci zletilého dítěte studující druhou školu, který požaduje po svých rodičích výživné po dobu studia. Na začátku se ústavní soud vypořádává s otázkou, zda je možno užít ustálené doktrinální judikatury k ZOR, srovnává ustanovení § 85 a 96 ZOR s novou právní úpravou v § 911 a 913 OZ. Dochází k závěru, že je zde možno hledat shodu, a proto lze užít ustálenou judikaturu i na tyto nové ustanovení OZ.

Dále uvádí, že je nutno zohlednit konkrétní případ, jeho specifika, zda si dítě studiem pouze „neprodluhuje mládí“ a není tedy jeho chování v rozporu s dobrými mravy. Pokud by dítě svévolně studovala několik škol bez pádného důvodu a přípravy na budoucí povolání, shrnuje, že by šlo o porušení zásady dobrých mravů. V tomto ohledu se ztotožňuje s názorem ústavního soudu, rodič má pečovat o mravní, kulturní i budoucí profesní vývoj svého dítěte, snažit se, aby dítě nestrádalo a být mu oporou po dobu, kterou dítě není schopno samo se živit, jak plyne z § 911 OZ. V ideálním případě, tomu tak je. Pokud však dítě studuje bez zjevného zájmu několikátou školu jen z toho důvodu, že se mu nechce pracovat, nebo si chce nadále užívat bujará studentská léta a nemá závažný důvod, proč nechodit do práce a samostatně se živit. Nemyslím si, že by toto jeho jednání bylo morální vůči svým rodičům a neshledávám, zde důvod neschopnosti dítěte samostatně si vydělávat na svou vlastní obživu.

²² K tomu KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. In. *Občanský zákoník II. ...*, s. 1030.

²³ Nález ústavního soudu ze dne 30. září 2014, sp. zn. II. ÚS 2121/14

1.2 Úrovně vyživovací povinnosti

Nový občanský zákoník zavedl změnu oproti ZOR v určování úrovně vyživovací povinnosti u některých druhů výživného. Úrovně vyživovací povinnosti dělíme na stejnou životní úroveň povinného a oprávněného, slušnou výživu, přiměřenou výživu a nutnou výživu. Rozhodné kritérium je právě vzájemný rodinněprávní vztah.

Stejná životní úroveň musí být splněna u dětí vůči svým rodičům (§ 914 odst. 2 OZ), mezi manželi (§ 697 odst. 1 OZ), mezi registrovanými partnery (§ 10 odst. 2 ZRP). Plus nesmím opomenout úprava přejatou z ustanovení § 92 odst. 1 ZOR do OZ jako takzvané sankční výživné (§ 762 odst. 1 OZ), kdy může rozvedený manžel, který s rozvodem nesouhlasil, nebo který se nepodílel na rozvratu manželství, a byla-li mu rozvodem způsobena závažná újma, navrhopvat, aby stanovil soud vyživovací povinnost bývalého manžela v takovém rozsahu, aby měli rozvedení manželé stejnou životní úroveň.

Stejná životní úroveň však neznamená, aby povinný a oprávněný měli stejné množství peněz na osobní potřebu, i když často je tento pojem takto vykládán. Soudy musí zohlednit i rozdílné osobní, kulturní a pracovní potřeby.²⁴

Další úrovní vyživovací povinnosti je **slušná výživa**. Dítě je povinno zajistit svým rodičům slušnou výživu (§ 915 odst. 2 OZ). Slušná výživa je více než přiměřená výživa, méně však jak stejná životní úroveň. Z jiných ustanovení OZ (§ 697, § 760) plyne, že vyživovací povinnost dětí k rodičům má pouze subsidiární charakter, předchází jí vyživovací povinnost mezi manžely, rozvedenými manžely, obdobně se vychází v případě registrovaných partnerů (Viz § 10, § 11 ZRP). Dále doplňuji, že na slušnou výživu má nárok pozůstalá manželka a těhotná vdova v rámci pozůstalosti (§ 1666 OZ).

Přiměřená výživa se poskytuje neprovdané matce (§ 920 OZ) a nově je upravena mezi rozvedenými manžely (§ 760 OZ)²⁵ a bývalými registrovanými partnery.

Poslední úrovní vyživovací povinnosti je **nutná výživa**. Zákon ji požaduje pro vzájemnou vyživovací povinnost příbuzných a také v rámci zaopatření pro případ smrti (§ 1665 OZ). V § 90 ZOR byla nutná výživa stanovena jako úroveň vyživovací povinnosti mezi předky a potomky, v dnešní nové úpravě v OZ toto ustanovení chybí, stanoví pouze jako jednu z podmínek pro přiznání výživného - neschopnost sám se žít.

²⁴ KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Vyživovací povinnost po rekonstrukci*. Praha: Leges, 2014, s. 32.

²⁵ Tato vyživovací povinnost je upravena odlišně od předchozí právní úpravy v ZOR. Základním předpokladem je stav odkázanosti na výživu, nově zákon stanoví, že musí tento stav pramenit z manželství nebo v souvislosti s ním (viz § 760 odst. 1 OZ), další novinkou je demonstrativní výčet faktorů, které má soud zohlednit při stanovení stavu odkázanosti na výživu. Viz § 760 odst. 2 OZ.

K tomu KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Rodinné právo v novém občanském zákoníku. *Právní rozhledy*. 2013, roč. 23, č. 24, s. 801-813.

Zákon však výslovně nestanoví úroveň vyživovací povinnosti mezi dalšími předky a potomky. Výkladem lze dovodit, že má-li nezletilé nesvéprávné dítě zásadně právo i na úspory, a to také ze strany jiného předka než rodiče (§ 916 OZ), nelze však rozsah vykládat ze setrvačnosti jako právo na nutnou výživu, ale šířeji. Klade se otázka, na jaký rozsah výživného mají naopak právo prarodiče vůči svým vnukům, resp. jiní příbuzní v řadě přímé (mimo rodičů a dětí) navzájem.²⁶ Obecně můžeme vyjít z ustanovení § 913 odst. 1 OZ, který stanoví, že pro určení rozsahu výživného pro oprávněného jsou rozhodující odůvodněné potřeby a jeho majetkové poměry a na straně povinného jeho možnosti, schopnosti a majetkové poměry. A z ustanovení § 911 OZ, který stanoví, že lze výživné přiznat, pokud není oprávněný schopen sám se žít. To však neplatí bezvýhradně pro všechny druhy výživného, k tomu blíže následující kapitola, kdy neschopnost sám se žít není jedním z určujících kritérií např. v případě výživného pro neprovdanou matku aj.

V obecné rovině je třeba zdůraznit, že výživné již v návaznosti na tzv. velkou novelu předchozího ZOR a celkovou koncepci nové právní úpravy – nemusí mít spotřební charakter, čili ani u jiných příbuzných není třeba trvat na nutné výživě. Docházíme také k závěru, že termín nutná výživa je zákonodárcem užit ve vazbě na práva některých osob na zaopatření z pozůstalosti.²⁷ (§ 1665 OZ)

1.3 Objektivizace výživného

Stanovení výše výživného, kteréhokoliv druhu, je předmětem sporů v řadě zemí. Každá země se s tímto problémem vyrovnala jinak. Někteří zvolili obecnou právní úpravu a samotné rozhodnutí o přiznání výživného a jeho výši ponechali na uvážení soudu, jako je tomu např. v ČR. Jinde zvolili velmi podrobné návody na výpočet jednotlivého výživného se zohledněním všech situací, které ve skutečném životě mohou nastat, např. v Rakousku v úpravě výživného pro nezletilé dítě.²⁸

V posledních letech volá část laické i část odborné veřejnosti po zavedení určitých pevně daných jednotných kritérií, které by se měly posuzovat při stanovování výše výživného. Určitou snahou o objektivizaci při stanovování výše výživného na nezaopatřené dítě došlo zavedením tabulek pro výpočet výživného, kdy ministerstvo spravedlnosti v roce 2010 vydalo doporučující tabulku pro stanovování výše výživného. Tato tabulka má pouze

²⁶ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, TELEČEK, Ivo. Výživné v novém občanském zákoníku. *Bulletin advokacie*. 2014, roč. 3, č. 3, s. 23–31.

²⁷ Tamtéž, s. 23 – 31.

²⁸ KOVÁŘOVÁ: *Vyživovací povinnost...*, s. 31.

K tomu HROMADA, Miroslav. Jaký je rakouský model určování výživného, jímž se chceme inspirovat? *Právní rozhledy*. 2010, roč. 18, č. 9, s. 334-335.

doporučující charakter a soudy se jí nemusí řídit. Některé soudy však tuto tabulku vítají a při svém rozhodování jí používají. Zavedením doporučující tabulky ministerstva spravedlnosti, je podle mého názoru, jen velmi nízká snaha o určitou objektivizaci. Tato tabulka lze využít pouze v případě rozhodování výše výživného pro nezaopatřené dítě, ale vyživovacích povinností máme vícero druhů.

I nová právní úprava v OZ je tradičně velmi obecná. Vzhledem ke skutečnosti, že nezná ani objektivizaci, ani institut minimálního či maximálního výživného, klade na soudní praxi vysoké nároky. Nicméně, vysoká míra obecnosti dává prostor pro zohlednění specifík každého jednotlivého případu a může tak být z tohoto pohledu vnímána jako pozitivum. Jedná se o typické soudcovské právo s vysokou mírou diskrece.²⁹

V § 13 OZ stanoví, že rozhodnutí soudu musí být předvídatelné, což předpokládá sjednocování rozhodovací praxe. Což podle mého názoru v této oblasti není dostatečné možné, protože dovolání k Nejvyššímu soud není přípustné (§ 238 odst. 1 písm. a) OSŘ), až na výjimky. Jedinou možnou cestou je ústavní stížnost k ústavnímu soudu. Ten však není součástí soustavy soudů, nemůže tedy přezkoumávat procesní postup soudů. Ústavní stížnost je oprávněn podat pouze ten, kdo tvrdí, že v řízení před soudy byla porušena jeho základní práva nebo svobody zaručené ústavním pořádkem.³⁰ Proto je tedy možno obrátit se s ústavní stížností na Ústavní soud pouze v případě, že účastník řízení o výživném tvrdí, že bylo porušeno jeho základní právo nebo svoboda.

Mezi odbornou veřejností najdeme k zavedení objektivizace výživného jak nadšence, tak odpůrce. Mezi hlavní argumenty skeptiků na tomto poli je to, že určením tabulkového výživného nikdy nemůže zcela přesně vystihnout onu danou specifickou situaci mezi povinným a oprávněným. Na druhou stranu, by se zamezilo nejednotnosti rozhodování. V praxi se tedy můžeme setkat s tím, že ve dvou obdobných případech rozhodovaných dvěma odlišnými soudy se rozhodnutí o výši výživného diametrálně liší.

Podle mého názoru by však k určité objektivizaci na tomto poli mělo dojít. Aby účastník řízení, měl aspoň zhruba představu, jak soud rozhodne. Jednou z možností je stanovení minimální výše jakéhokoliv druhu výživného (jak je tomu např. na Slovensku). Kdyby existovala nějaká spodní hranice výše výživného, pod kterou by soudy při svém rozhodování nemohly jít, pak by měl oprávněný možnost počítat aspoň s takovouto výší.

Např. v Německu existuje maximální horní hranice výživného. Myslím si, že to však také není ideální řešení situace a chrání spíše povinného a ne vždy by toto pravidlo

²⁹ KRÁLÍČKOVÁ, TELEC: Výživné v novém. . . , s. 23 – 31.

³⁰ Podle § 72 odst. 1 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů.

mohlo respektovat úrovně vyživovací povinnosti. Jako příklad uvádím vyživovací povinnost mezi rodičem a dítětem, pokud by maximální hranice byla stanovena na určitou částku, ale povinný by podle svých možností, schopností a majetkových poměrů mohl přispívat daleko více, pak se domnívám, že by nebylo splněno kritérium stejné životní úrovně rodiče a nezaopatřeného dítěte.

Dalším možným řešením by byla přípustnost dovolání k Nejvyššímu soudu, kdy by Nejvyšší soud sjednocoval judikaturu svým rozhodováním. K tomuto názoru zaujal negativní stanovisko Vrcha ve svém článku, kde tvrdí, že by se zvýšila dovolací agenda a nevyhnutelně by musel být posílen personální aparát Nejvyššího soudu. Naopak sledává řešení situace v zavedení specializovaných senátů při odvolacích soudech, kdy by postupem času mohlo dojít k částečnému sjednocení judikatury. Se zavedením zvláštních senátů při odvolacích soudech se ztotožňuje i Šmíd, ale dále pak uvádí jako možné východisko právě přípustnost dovolání a přijetím adekvátní závazné právní úpravy.³¹ S názorem na zavedení specializovaných senátů a možnosti obrátit se na Nejvyšší soud s dovoláním se ztotožňuji.

Domnívám se, že změna právní úpravy na poli rozhodování o výši výživného je nutností, právě kvůli možné předvídatelnosti soudního rozhodování. Nemyslím si, že by situaci jakkoliv řešila doporučující tabulka vydaná ministerstvem spravedlnosti. Dále se domnívám, že by se mohlo jednat o narušení dělby veřejné moci, protože nikdo nesmí nařizovat, doporučovat nezávislým a nestranným soudům, jak mají rozhodovat.

Určitým východiskem ze situace by mohlo být zpracování takových tabulek přímo jednotlivými soudy, o čemž mluví i důvodová zpráva k OZ.³² Jak uvádí, překonal by se tímto i problém, že každý region v ČR má specifické potřeby pro život. Podle mého názoru by to bylo řešení, které by reagovalo na specifika v jednotlivých regionech, protože v každém regionu je jiná výše průměrné mzdy, procento nezaměstnaných, jiné nároky na samotný život. Na druhou stranu, se nedomnívám, že by takto zvolené řešení vedlo ke sjednocení judikatury plošně. Podle mého názoru by to tento problém neodstranilo.

Zastávám také názor, že na úseku určování výše výživného právě soudním rozhodnutím, by mělo dojít k zavedení objektivních kritérií, aby došlo ke sjednocení judikatury vzhledem k naplnění principu předvídatelnosti soudního rozhodnutí. Otázkou

³¹ ŠMÍD, Ondřej. In ŠÍNOVÁ, Renata a kol. *Řízení ve věcech rodinněprávních v České republice, Slovenské republice a Německu a jejich aktuální problémy*. Praha: Leges, 2010, s. 179.

³² „Bylo by spíš vhodné doporučit soudům, aby ony samy, shledají-li takovou potřebu, se pokusily pro místo, ve kterém působí, takové tabulky, vzorce nebo klíče vytvořit“, a to s ohledem na značné rozdíly „mezi jednotlivými regiony státu, jakož i mezi městskými a venkovskými oblastmi.“ Viz ELIÁŠ, Karel a kol.: *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*, Ostrava: Sagit, 2012, str. 395.

vyvstává, které z výše navrhovaných řešení, by se jevílo jako ideální. Myslím si, že až čas by ukázal klady a zápory jednotlivých možných řešení.

2 Kritéria pro určování výše výživného soudním rozhodnutím

Při rozhodování o výživném se primárně klade důraz na dohodu oprávněného a povinného. Dohodnout se je však mnohdy nesnadný až nemožný úkol. Povinný není ochoten platit navrhovanou částku oprávněným z vyživovacího vztahu a naopak oprávněný často nesouhlasí s návrhem povinného, protože se mu zdá jako příliš nízký. Pak přichází na řadu role soudu, který rozhodne o výživném v řízení o výživném. Řešení otázky výživného je u soudu běžnou a stále častější záležitostí.

V nové právní úpravě oproti předchozí úpravě v ZOR nám však chybí ustanovení, kdy se soud výživným zabývá povinně. V ZOR se tomu věnovalo ustanovení § 26 odst.1, kde bylo uvedeno, že při rozvodu manželství, soud rozhodne mimo jiné i o výživě dítěte. V § 755 odst. 3 OZ nalezneme pouze zmínku o úpravě poměrů k dítěti a v § 906 odst. 1 OZ péči o dítě, obě situace v případě než soud rozvede manželství. Použitím teleologické výkladové metody, má se za to, že v případě, že zákon hovoří o úpravě poměrů k dítěti, dovozujeme, že se jedná i o výživné a tedy soud musí rozhodnout o nároku a výši výživného ještě před tím, než manželství rozvede.

V případě, že bude o výživném rozhodovat soud, musí v první řadě posoudit, zda je dán nárok na výživné, tedy zda existuje rodinněprávní poměr mezi oprávněným a povinným z vyživovacího vztahu, nebo zda existuje stav odkázanosti na výživu na straně oprávněného a posoudit schopnosti, možnosti a majetkové poměry povinného. V případě, že soud dojde k závěru, že ano, že jsou splněny obecné předpoklady vzniku výživného a není porušena podmínka dobrých mravů, viz kapitola 1, pak se zabývá otázkou, od kdy je dán nárok na výživné.

Obecně lze říci, že výživné se přiznává, ode dne zahájení soudního řízení, tj. podáním žaloby k soudu, nikoliv tedy od prvního dne kalendářního měsíce, v němž byla podána žaloba.³³ Takže až ode dne podání návrhu na zahájení řízení může soud přiznat nárok na výživné oprávněnému vůči povinnému z vyživovacího vztahu. Z tohoto pravidla však máme několik výjimek, v první řadě se to týká nezletilých i zletilých dětí, které mohou žádat přiznání výživného i tři roky zpětně od zahájení řízení o přiznání výživného (§ 922 odst. 1 OZ) a další výjimkou je přiznání výživného pro neprovdanou matku a náklady spojené s porodem a těhotenstvím, které lze přiznat zpětně, nejdéle však dva roky od porodu (§ 922 odst. 2 OZ).

³³ HOLUB: In *Zákon o rodině...*, s. 389.

Poslední a neméně důležitou povinností soudu je určit výši výživného, která má být povinným poskytnuta. Soud tedy uvažuje zvláštní kritéria pro jednotlivé druhy výživného, kterými se budu podrobněji zabývat v této kapitole.

2.1 Kritéria u nezletilých dětí

V případě, že soud bude uvažovat kritéria, když rozhoduje o výživném k nezletilému dítěti, musí se zabývat životní úrovní rodiče, o tom viz dále, protože je stanoveno, že dítě musí sdílet stejnou životní úroveň s rodiči, která předchází odůvodněným potřebám dítěte.³⁴

2.1.1 Kritéria na straně oprávněného

Kritérií, které soud musí posoudit, aby přiznal adekvátní výživné pro dítě, je celá řada. Každý případ je specifický, každý ze subjektů vyživovacího vztahu vyžaduje něco jiného. Vybrala jsem v této kapitole ty kritéria, která jsou pro stanovení adekvátní výše výživného nejdůležitější a nejčastější.

Jedním z hodnotících kritérií, které soud musí uvážit, je **věk dítěte**. Jedná se o jedno ze stěžejních hledisek, které soud musí zohlednit, protože v každém věku dítě potřebuje specifické potřeby. Už i samotné narození dítěte je velkým finančním zatížením pro rodiče, musí pořídit vybavičku pro dítě, kočárek, hygienické potřeby, náklady na očkování atd.³⁵ Dalším zlomovým bodem je nastoupení dítěte do školky, tzv. předškolní vzdělávání, kdy rodiči opět vznikají náklady s tím spojené, jako jsou stravné, dopravné do školky v případě, že není v místě bydliště rodiče, atd. Jakmile dítě nastoupí povinnou školní docházku, vznikají další náklady a to k zakoupení věcí do školy, což jsou psací potřeby, sešity, obaly, učebnice, stravné, papuče, a mnohé další. Mnohé ze základních škol však dětem při nastoupení do 1. třídy některé pomůcky zakoupí nebo rodiči přispěje peněžitou částkou na nákup těchto věcí. Při vstupu na střední školu se můžou opět náklady na dítě zvýšit, kdy často dítě za střední školou musí odjet do jiného města, rodič je nucen platit internát, stravné, cestovné do místa studia, kapesné. V případě, že dítě dále studuje na vysoké škole, náklady opět vzrostou. Dítě musí nakupovat i učebnice, knihy, náklady na život se zvyšují. To vše soud musí vzít v potaz, aby stanovil adekvátní výši výživného pro dítě.

³⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 3. prosince 1965, sp. zn. 5 Cz 112/65 (R 14/1966): „Odůvodněné potřeby, k nimž soud přihlíží při určení výživného na dítě, jsou různé podle okolností konkrétního případu. Jsou odvislé především od věku a zdravotního stavu dítěte, jeho fyzické a duševní vyspělosti, způsobu a obsahu jeho přípravy na budoucí povolání a celkového uplatnění ve společenském životě, výše event. vlastních příjmů apod.“

³⁵ Rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 24. února 1966, sp. zn. 3 Co 23/1966

Dalším kritériem, které soud musí uvážit, jsou **záliby dítěte**. Dítě může navštěvovat kroužky, má různé koníčky, v případě, že dítě má talent na nějaký sport nebo je umělecky založené. Může však nastat situace, kdy dítě navštěvuje mnoho kroužků z rozhodnutí jednoho rodiče a požaduje po druhém rodiči přispět na tyto kroužky, je podle mého názoru na posouzení soudu, zda to zohlední, měl by však respektovat názor dítěte, které se může vyjádřit k tomu, co jej skutečně baví a které z kroužků chce opravdu navštěvovat.³⁶

Soud musí zohlednit i **zdravotní stav dítěte**. Pokud je dítě zdravé, nebudou náklady na jeho potřeby natolik vysoké. Může nastat situace, kdy dítě potřebuje určité zdravotní pomůcky, některé jsou placeny ze zdravotního pojištění, tak tomu však není vždy, v případě, že ho pojištění nekryje. Může se jednat např. o nákup brýlí pro dítě, zubařských rovnátek, očkování, různé diety, ortopedické pomůcky.³⁷

Jiná situace nastane, v případě, že je dítě postižené, nemocné a potřebuje celodenní a celoživotní péči, v takovém případě, vyživovací povinnost zaniká až smrtí dítěte.³⁸ S tímto názorem ústavního soudu se částečně ztotožňuji, pokud je tedy dítě celoživotně odkázáno na péči jiné osoby, měli by oba rodiče nést povinnosti z toho plynoucí a přispívat na výživu dítěte. Což si myslím, že i z hlediska morálního je správné, pokud by se o dítě nepostaral rodič, kdo jiný? Na druhou stranu mnohdy rodič s přibývajícím věkem, ztrácí možnost vyšších výdělků, zejména pokud jde o osobu pracující manuálně, a sám se ocitá v životní fázi, kdy by potřeboval pomoci, jak finančně, psychicky tak i fyzicky. Každý rodič doufá, že se mu dítě narodí zdravé a v určitý čas se osamostatní, některé děti po vystudování střední školy, jiné po dostudování vysoké školy, tedy rodiče předpokládají, že ve stáří nebudou muset živit své děti a budou mít klidný důchod. Myslím si, že je důležité zohlednit i toto hledisko. Východiskem z této situace by bylo, pokud by existovala určitá kritéria, např. věk povinného, kdy by povinnost starat se o takové dítě přešla automaticky na stát. I když i dnes stát pečuje o osoby, které nejsou schopny samy se živit, ale tomu právě předchází vyživovací povinnost povinné osoby, jak popisují výše, takže pokud je rodič schopen sám zabezpečovat výživu dítěte, je jí zatížen.

Vlastní majetek dítěte je dalším kritériem, kterým se soud při rozhodování o výživném zabývá. Jak plyne z ustanovení § 911 OZ výživné lze přiznat pouze, pokud oprávněný z vyživovacího vztahu není schopen sám se živit a zajistit tak svou výživu, korektivem tohoto ustanovení pro nezletilé dítě je následující § 912, které však stanoví

³⁶ KRÁLÍČKOVÁ: In *Občanský zákoník II...*, s. 1050.

³⁷ FRANCOVÁ, Marie, DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, Jana. *Rozvody, rozchody a zánik partnerství*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2010, s. 27.

³⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 24. července 2013, sp. zn. 1996/12 -2.

zmírňující podmínku pro nezletilé dítě. Stanoví, že nezletilé dítě má právo na výživu i v případě, že sice vlastní majetek, ale zisk z něj je buď nulový, nebo pokrývá sotva náklady na tento majetek, nebo sice zisk mu z něj plyne, ale nestačí na výživu tohoto dítěte. Pokud se zaměříme na rozsah, musí být životní úroveň shodná s rodičem, což předchází obecně stanovenému pravidlu odůvodněných potřeb, k tomu blíže dále. Podle komentáře tedy z uvedeného vyplývá, že pokud má nezletilé dítě dostatečná majetek a zisk z něj plynoucí tak vysoký, že zabezpečí dítěti stejnou životní úroveň jako rodiči nebo i vyšší, nemá dítě na placení výživného nárok.

Pokud má tedy dítě takový zisk z vlastního majetku, který pokryje jeho výživu, nevzniká mu nárok na výživné od rodiče či dalších předků. Nesmíme však opomenout, že dítě má nárok i na tvorbu úspor, což stanoví § 917 OZ, takže vyživovací povinnost rodiče k dítěti by nevznikla, podle mého názoru, pouze v případě, že zisk z jeho vlastního majetku by pokryl i tyto úspory a zároveň by mezi dítětem a rodičem byla dodržena stejná životní úroveň. Takže v případě, že dítě vlastní velký majetek, např. nemovitosti, ale neplyne z něj žádný majetek, hledí se na něj jako by vlastně ani žádný majetek neměl a právo na výživné vůči svým rodičům, popř. předkům má.³⁹ Obdobně se bude vycházet v případě, že nezletilé dítě bude mít příjmy ze své výdělečné činnosti. Zde však musí soud posuzovat, zde se jedná o příležitostnou brigádu, nebo zda je schopné plně uspokojit své životní potřeby.⁴⁰

2.1.2 Kritéria na straně povinného

Stejně jako na straně oprávněného i na straně povinného existuje velké množství konkrétních kritérií, kterými se soud musí zabývat a správně je vyhodnotit, aby stanovil adekvátní výši výživného. Vybrala jsem kritéria, která se mi jevila jako nejzajímavější a nejproblémovější.

V účinné právní úpravě v OZ je vyživovací povinnosti rodičů k dětem dána rozsahem shodné životní úrovně, tak tomu bylo i v ZOR. Jinak tomu však bylo v případě výživného a ostatních příbuzných vůči nezletilým dětem, tam byl dán rozsah nutné výživy. Dnes v OZ již není rozlišováno, zda jde o poskytování výživného pro nezletilé dítě rodiči nebo ostatními příbuznými, rozsah je stále stejný. Kdy v § 913 odst. 1 stanoví, že jsou rozhodně pro určení výživného odůvodněné potřeby oprávněného a jeho majetkové poměry, ale také **schopnosti, možnosti a majetkové poměry povinného**. Podle mého názoru tato nová právní úprava lépe reflektuje potřeby dítěte, vychází se z obecného

³⁹ KRÁLÍČKOVÁ: In *Občanský zákoník II...*, s. 1056.

⁴⁰ KRÁLÍČKOVÁ: In *Občanský zákoník II...*, s. 1057.

kritéria pro určení výživného stanoveného v ustanovení § 913 a může tak být lépe naplněn požadavek blaha dítěte dle ÚPD.⁴¹

V § 915 OZ je stanoveno, že životní úroveň dítěte má být shodná s rodiči, a že toto hledisko předchází odůvodněným potřebám dítěte, to znamená, že v případě, kdy příjmy rodičů budou mnohem vyšší než odůvodněné potřeby dítěte, soud stanoví výživné v takové výši, aby měli stejnou životní úroveň.⁴²

Pokud však možnosti, schopnosti a majetkové poměry povinného nedosáhnou takové výše, aby byl schopen platit výživné, neboť sotva stačí k uspokojení vlastních životních potřeb povinného, soud řízení zamítne, v případě, že jde o řízení, které může být zahájeno i bez návrhu, pak řízení zastaví. Východiskem z této situace, je podle mého názoru, obrátit se na předky rodiče dítěte, tedy na prarodiče dítěte. Neboť podle § 910 odst. 3 OZ mají vzdálenější příbuzní vyživovací povinnost pouze v případě, že nemohou plnit bližší příbuzní. Nutno si uvědomit, že v této situaci může být povinných více, může jít o prarodiče jak z matčiny tak otcovy strany. Zde se podle § 914 OZ se posuzuje rozsah vyživovací povinnosti vzhledem k jejich možnostem, schopnostem a majetkovým poměrům a k poměrům ostatních.

Pokud soud hodnotí možnosti, schopnosti a majetkové poměry povinného, musí také ex officio zkoumat, zda se povinný nevzdal výhodnějšího zaměstnání bez důležitého důvodu nebo výdělečné činnosti nebo majetkového prospěchu, nebo že podstupuje nepřiměřená majetková rizika. V případě, že by takto rodič učinil, aniž by k tomu neměl důležitého důvodu a ohrozil by tak povinnost výživy vůči svému dítěti, vycházel by soud z jeho majetkových poměrů před touto skutečností (§ 913 odst. 2 OZ).

Dalším hlediskem, kterým se soud musí zabývat při své úvaze o konkrétní výši výživného, je **hledisko osobní péče o dítě** a v jaké míře se takto děje, jak je tomu stanoveno v § 913 odst. 2 OZ. Jak se k tomu vyjadřuje Šmíd ve svém článku, je důležité zohlednit osobní celodenní péči, tedy situaci, kdy osoba o dítě fakticky pečuje celý den. Nejde považovat za osobní péči situaci, kdy osoba, jíž bylo dítě svěřeno do péče, najme chůvu, která s dítětem tráví větší část dne a rodič chodí do práce. V tomto případě se nejedná o osobní celodenní péči o dítě.⁴³ Zohledňuje se tedy i míra péče v jaké tak rodič činí.

⁴¹ Čl. 3 sdělení č. 104/1991 Sb., o Úmluvě o právech dítěte (dále jen „ÚPD“).

⁴² ŠMÍD, Ondřej. Rozsah výživného k nezletilému dítěti a určení jeho výše dnes a od 1. 1. 2014. *Rekodifikace a praxe*, 2013, roč. 1, č. 7, s. 7-10.

⁴³ ŠMÍD: Rozsah výživného..., s. 7-10.

Pokud má rodič **příjmy z jiné než závislé činnosti**, je obtížnější prokázat jeho skutečné příjmy. Důkazní břemeno je na straně oprávněného, pokud však nejde o nesporné řízení, o které se jedná právě v případě určování výše výživného pro nezletilé dítě, protože nesporná řízení jsou založena na základě zásady vyšetřovací a soud má povinnost zjišťovat majetkové poměry povinného.

Jedním z institutů, které mohou soudu pomoci je ustanovení § 53 odst. 1 písm. c) bod 3 DŘ,⁴⁴ kde je stanoveno, že není porušena povinnost mlčenlivosti, poskytne-li správce daně soudu informace, které jsou zapotřebí pro účely rozhodování o výživném.⁴⁵ Nesmíme opomenout ani na nevyvratitelnou právní domněnku v § 916 OZ, kde je stanoveno, že v případě, že povinná osoba z vyživovacího vztahu k nezletilému dítěti řádně neprokáže soudu své příjmy, má se za to, že jsou jeho příjmy pětadvacetinásobek částky životního minima jednotlivce,⁴⁶ jedná se o zvýšení násobku, než jak tomu bylo v § 85a odst. 1 ZOR, kde bylo 12,7 násobek částky životního minima jednotlivce. Otázkou však je, jak tato domněnka bude působit na snahu soudce zjišťovat skutečné příjmy povinného v nesporném řízení? Zda nebude pro soudce jednodušší bez námahy využít této domněnky, pokud by bylo obtížnější dokazování v případě příjmů povinného. Nemyslím si však, že by tento postup byl správný, podle mého názoru by soud měl nejprve vyvinout snahu k zjištění skutečných příjmů povinného i bez jeho případné pomoci a pokud by se mu to nepodařilo, pak využít této nevyvratitelné právní domněnky. V případě opačného postupu, by se mohlo jednat o porušení zásady vyšetřovací, která ovládá nesporné řízení.

Jako další problematická situace může nastat v případě, kdy rodič je **nezaměstnaný**, je evidovaný na pracovním úřadě a nemá stálý příjem. Jak soud určí výši výživného a jak k této situaci přihlédne při určování výše výživného?

Soud při posuzování schopností a možností povinného musí zkoumat, z jakého důvodu povinný nepracuje. Zda je dána opravdu objektivní překážka, tedy že nemůže vzhledem ke svým schopnostem sehnat práci v regionu, kde žije. Soud v takovýchto případech spolupracuje s příslušnými úřady práce, kdy od nich zjišťuje, jaká je situace na trhu práce, zda je povinný evidován na úřadu práce, zda poctivě dochází na smluvené schůzky, zda jsou vzhledem k jeho vzdělání volná místa.⁴⁷ Nezaměstnanost v České

K tomu srovnej ustanovení § 30 zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „SSP“)

⁴⁴ Zákon č. 280/2009 Sb., daňový řád, ve znění pozdějších předpisů

⁴⁵ KRÁLÍČKOVÁ: In *Občanský zákoník II...*, s. 1061.

⁴⁶ Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů

⁴⁷ HRUŠÁKOVÁ, Milana. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 461.

republiky se pohybuje v posledních dvou letech okolo 7,5%.⁴⁸ Záleží také na regionu, mezi kterými jsou v ČR velké rozdíly v procentu nezaměstnaných. Podle rozhodnutí Krajského soudu v Ústí nad Labem je povinnost soudu zkoumat reálné možnosti při hledání zaměstnání, tedy v případě, že se vhodná pracovní pozice najde ve vzdálenějším místě spojená s ubytováním nebo dopravním spojením, pak se nejedná o objektivní okolnost, pokud povinný z vyživovacího vztahu takovouto práci nepřijme.⁴⁹ Domnívám se však, že povinný, ať už je to otec, nebo matka, hraje důležitou roli v životě dítěte, nemyslím si tedy, že řešením situace je, aby rodič vzal místo ve vzdálenějším místě, připíval tím pádem na výživu svého dítěte, ale nemohl o něj pečovat prakticky krom víkendů.

Pokud by však soud dospěl k závěru, že stanovením výživného by vedlo k situaci, že by se povinný dostal pod hranici životního minima, pak soud výživné nestanoví.⁵⁰ To nastává v situacích, kdy sám povinný je závislý na finanční pomoci od státu. Nebylo by tedy logické, aby z těchto peněz ještě část odváděl na výživu někoho jiného.

Další situací, která může nastat a kterou soud při rozhodování o výši výživného musí posuzovat, je, že povinný rodič, který by měl platit výživné, nastoupil do **výkonu trestu odnětí svobody ve vězení**. Může nastat několik potencionálních situací.

První z nich je, že povinný rodič není schopen práce, nebo mu nebyla daným zařízením přidělena. Řešení této situace vidí odborná veřejnost jinak. Jedni se přiklání k názoru, kdy vzhledem k možnostem, schopnostem a majetkovým poměrům povinného by neměla být odsouzenému povinnost platit výživné po dobu výkonu trestu uložena.⁵¹ V tedy v případě, že věznice není uzpůsobenou k tomu, aby v ní vězni mohli pracovat, může povinný žádat soud o zrušení nebo snížení vyživovací povinnosti k dětem.

Naopak praxe soudů⁵² je však v poslední době jiného názoru. Dítě by nemělo strádat tím, že povinný z vlastního zavinění nemůže platit výživné, protože je ve výkonu trestu odnětí svobody. Vychází se ze zásady uvedené v § 6 odst. 2 OZ, že nikdo nesmí těžit ze svého protiprávního činu, proto by měl odsouzený platit výživné, které mu bylo uloženo.⁵³

Podle mého názoru by však mělo dojít k určitému kompromisu mezi oběma názory. Zastávám názor, že vzhledem k blahu dítěte (viz čl. 6 ÚPD) a čl. 32 odst. 4 LZPS, kdy má

⁴⁸ BERÁNKOVÁ, Kateřina. *Nezaměstnanost v ČR, vývoj, rok 2015* [online]. kurzy.cz, 31. března 2015 [cit. 13. dubna 2015]. Dostupné na < <http://www.kurzy.cz/makroekonomika/nezamestnanost/> >

⁴⁹ Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 29. dubna 2004, sp. zn. 10 Co 289/2004

⁵⁰ K tomu rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 23. listopadu 2005, sp. zn. 14 Co 755/1995.

⁵¹ MANDLÍKOVÁ, Eva. Ke specifikům vyživovací povinnosti osob odsouzených k trestu odnětí svobody a pracovní odměně odsouzených. *Trestněprávní revue*, 2003, roč. 2, č. 10, s. 299-302.

⁵² Nález Ústavního soudu ze dne 6. února 2008, sp. zn. 1181/2007

⁵³ Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 23. ledna 1998, sp. zn. 11 Co 507/97

dítě právo na rodičovskou výchovu a péči, by měl povinný rodič bez ohledu na okolnost, že je výkonu trestu odnětí svobody nést svou povinnost platit výživné vůči svému dítěti, ale vzhledem k tomu, že rodič je bez možnosti příjmů, pak bych volila cestu, aby rodiči byla snížena výše výživného, než jakou měl v době, kdy pracoval, ale pouze po dobu výkonu trestu ve věznicí.

Jiná situace nastane v případě, že rodič vykoná trest odnětí svobody za trestný čin zanedbání povinné výživy (§ 196 TZ), v takovém případě musí povinný platit výživné i po dobu výkonu trestu, jinak by zcela ztrácel smysl dané skutkové podstaty a potrestání pachatele, který skutkovou podstatu svým jednáním naplnil.

V případě, že povinný rodič ve výkonu trestu odnětí svobody pracuje vyhláška č. 10/2000 Sb., ve znění pozdějších předpisů vymezuje, kolik lze použít z výdělku povinného na úhradu výživného vůči dítěti.

V posledních letech je bohužel velmi častá situace, kdy se povinný rodič z vyživovacího vztahu může dostat do prekérní životní situace, být **zadlužen, být v úpadku nebo postižen exekucí**. Těchto situací v posledních letech velice přibývá, myslím si, že je to spojeno s možností získání půjčky téměř na cokoliv, finanční instituce, které klientům půjčují, pak vydělávají na vysokých úrocích z půjčených peněz, popř. úrocích z prodlení.

Situace, kdy je povinný zadlužen, by neměla být k tíži oprávněné osoby, stejně jako je tomu u výkonu trestu odnětí svobody. Pokud by se však povinný v případě placení výživného dostal pod hranici existenčního nebo životního minima, pak je to důvod pro snížení nebo zánik výživného.⁵⁴

Nutno však upozornit, že každý případ určování výše výživného má svá specifika, soud by se měl všemi důkladně zabývat a zohlednit je při stanovení výše výživného. Z početné judikatury ústavního soudu však plyne, že ne všechny soudy se zabývají a zohledňují všechna specifika konkrétního případu. Pro soud je to často práce velmi titěrná, namáhavá a až detektivní. Proto je mnohdy jednodušší podobný případ rozhodnout podobně bez větší námahy. Na obranu soudů však uvádím, že v dnešní zavalenosti justice případy, které soud musí posoudit, se není často čemu divit, že hledají jednodušší cestu, jak rychle rozhodnout a nemají čas se zabývat kde jakou situací.

⁵⁴ KRÁLÍČKOVÁ: In *Občanský zákoník II...*, s. 1061.

2.2 Kritéria u ostatních druhů výživného

V této podkapitole se zaměřím na zbylé druhy výživného, tedy s výjimkou výživného pro nezletilé dítě. Jedná se zejména o vyživovací povinnost mezi manžely, rozvedenými manžely, partnery, rozvedenými partnery, bývalými registrovanými partnery a výživné a zajištění úhrady některých nákladů neprovdané matce. Soud zde má nelehkou úlohu posoudit všechny kritéria, jak na straně povinného, tak na straně oprávněného z vyživovacího vztahu, tedy jaká kritéria musí brát v potaz, aby výše výživného byla spravedlivá s ohledem na odůvodněné potřeby oprávněného, ale i možnosti, schopnosti a majetkové poměry povinného.

2.2.1 Kritéria na straně oprávněného z vyživovacího vztahu

Obecně lze říci, že výživné lze přiznat, jestliže oprávněný **není schopen sám se živit**. To však neplatí u všech druhů výživného bezvýjimečně, platí pouze v případě, že zákon jinde nestanoví jinak.

Jednou z výjimek, kdy se neuplatní neschopnost sám se živit je výživné mezi manžely. Manželé mají rovné povinnosti a rovná práva. Přispívají na chod domácnosti podle svých osobních a majetkových poměrů tak, aby životní úroveň obou z manželů byla v zásadě shodná. Mají nárok na zásadně stejnou životní úroveň, tedy jak hmotnou tak kulturní. V ideálním případě není nutno řešit situaci, že jeden z manželů odmítá přispívat na výživu druhého manžela, který např. pečuje o domácnost, stará se o děti, nebo sice pracuje, ale jeho výdělky nejsou tak vysoké jako druhého manžela. Pokud však nastane situace, že životní úroveň obou z manželů není v zásadě shodná, dává zákon možnost oprávněnému manželovi domáhat se určení výživného soudní cestou.

U soudu se dokazují okolnosti důležité pro posouzení nároku na vznik vyživovací povinnosti, jsou jimi zejména majetkové poměry obou manželů, všech jejich příjmů, k míře účasti o péči o domácnost, o děti.⁵⁵ Naroveň se staví situace, kdy jeden z manželů vydělává a druhý pečuje o chod domácnosti.

Jako problémová se mi jeví situace, kdy společné jmění manželů je upraveno smluvně tak, že mají manželé oddělená jmění, nebo vyhrazující vznik společného jmění ke dni zániku manželství nebo rozšíření nebo zúžení společného jmění v zákonném režimu. Ustanovení § 719 odst. 1 OZ však stanoví, že smluvený režim nesmí svými důsledky vyloučit schopnost manžela zabezpečovat rodinu. Tento pojem není nikde definován, z dikce tohoto ustanovení lze dovodit, že se jedná o zabezpečení primárně výživy dítěte a

⁵⁵ FRANCOVÁ: *Rozvody, rozchody...*, s. 31.

manžela. Proto i v rámci smlouveného režimu by měla být dodržována shodná životní úroveň manželů. Pokud by tomu tak nebylo, jednalo by se o smluvní ustanovení, které by bylo v rozporu s ustanovením § 719 odst. 1 OZ. Dnešní úprava v OZ nezpůsobuje v případě rozporu se zákonem automaticky neplatnost. Musí se posoudit ještě smysl a účel daných smluvních ustanovení. § 719 odst. 1 OZ stanoví, že smlouva o majetkovém režimu nesmí svými důsledky vyloučit schopnost manžela zabezpečit rodinu, v případě porušení tohoto zákazu půjde o neplatné smluvní ujednání podle § 580 OZ. Domnívám se, že půjde o neplatnost relativní, vzhledem ke skutečnosti, že se jedná o ustanovení, které má chránit zájmy určité osoby, jak stanoví § 586 OZ.⁵⁶

Dalším druhem výživného, kdy se neposuzuje schopnost samostatně se živit je tzv. sankční výživné mezi rozvedenými manžely podle § 762 OZ. Pokud se rozvádějící se manželé nedohodnou na výživném, může ten, co s rozvodem nesouhlasil, nebo který jej převážně nezapříčinil a kterému byla rozvodem způsobena závažná újma, žádat soud, aby určil sankční výživné v rozsahu stejné životní úrovně obou manželů. Obdobně jako u těchto dvou výše zmíněných situací mezi manžely, se bude postupovat v případě výživného mezi registrovanými partnery a u sankčního výživného mezi bývalými registrovanými partnery. Posledním druhem výživného, kde schopnost samostatně se živit, není hlavním kritériem určení rozsahu vyživovací povinnosti, je výživné a zajištění úhrad některých nákladů neprovdané matce.

Odůvodněné potřeby oprávněného jsou další obecné kritérium pro stanovení výše výživného pro oprávněného z vyživovacího vztahu. Potřeby lze dělit na hmotné, tj. zdravotní pomůcky, ošacení aj. a nehmotné, tj. rekreace, lázeňské pobyty atd. Míra potřebnosti je odvislá od dílčích kritérií jako např. věk, zdravotní stav, fyzická, duševní vyspělost.⁵⁷

Dalším kritériem, které může soud posuzovat, je **sociální potřebnost oprávněného**. Oprávněný se může dostat do situace, kdy není schopen sám se živit a potřebuje pomoc od svých blízkých, pokud jim to jejich majetkové poměry dovolují, pokud ne, pak nastupuje role státu. Jelikož se Česká republika řadí mezi sociální státy, přebírá odpovědnost za takového člověka a postará se o jeho sociální, ekonomickou a

⁵⁶ HANDLAR, Jiří. In LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vydání, Praha: C. H. BECK, 2014, s. 2082.

K tomu KRÁLÍČKOVÁ: In *Občanský zákoník II...*, s. 242.

⁵⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 3. března 1965, sp. zn. 5 Cz 112/65

politickou prosperitu.⁵⁸ Dávky sociálního zabezpečení poskytované ze strany státu mají však pouze podpůrný charakter, nastupují až v případě, že výživné nebude poskytováno, nebo v nebude poskytováno v dostatečné výši.⁵⁹ Domnívám se, že je systém dobře nastaven, vzhledem k tomu, že mezi osobami z vyživovacího vztahu existuje rodinněprávní vztah a je možno zajistit výživu v rámci rodiny, role státu v tomto ohledu nenastupuje, to až v případě, že v rámci rodiny nelze tyto vyživovací vztahy řádně zabezpečit.

2.2.2 Kritéria na straně povinného z vyživovacího vztahu

Vzhledem k tomu, že specifickými situacemi, které mohou nastat na straně povinného, jsem se již zaobírala v podkapitole 2.1.2 u nezletilých dětí, nebudu je dále rozebírat i zde, proto odkazuji na danou podkapitolu, s tím, že s jistou obměnou, jsou možné dobře využít i zde.

Jako první kritérium na straně povinného uvádím zjištění **schopností, možností a majetkových poměrů** je obecné kritérium, které je shodné pro všechny druhy výživného a nalezneme jej v § 913 odst. 1 OZ. Nesmíme však opomenout jednotlivé typy výživného, které mohou mít i jiná kritéria. Viz níže.

Možnosti jsou chápány jako objektivní kategorie, které jsou subjektu dány bez ohledu na jeho vůli.⁶⁰ Soud by měl přihlídnout k tomu, zda povinný pochází z velkého města, jako je např. Brno, nebo pokud je z menšího města, kde pracovní příležitosti nejsou tak velké. Naproti tomu **schopnosti** jsou považovány za subjektivní kategorii. Konkrétně je nutné zohlednit věk, zdravotní stav, vzdělání⁶¹, manuální zručnost, pracovní návyky a pracovní zkušenosti,⁶² flexibilitu.⁶³

Dalším hodnotícím kritériem jsou **majetkové poměry** jak oprávněného, tak povinného. Jak uvádí komentář k § 913 odst. 1 OZ vždy je nutno k majetkovým poměrům přistupovat komplexně, tedy zohledňovat celou majetkovou situaci povinného, ale i způsob života povinného.⁶⁴ Může se sestávat z majetkových podstat a výnosů z nich, akcií, nemovitostí, ale i movitých věcí, zejména z věcí jako jsou luxusní automobily, letadla,

⁵⁸ ARNOLDOVÁ, Anna. *Vybrané kapitoly ze sociálního zabezpečení. 1. část.* 2. vydání, Praha: Karolinum, 2004, s. 10.

⁵⁹ KRÁLÍČKOVÁ: In *Občanský zákoník II...*, s. 1059.

⁶⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 12. září 2006, sp. zn. I. ÚS 299/06

⁶¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 17. června 1980, sp. zn. Cpj 160/79

⁶² Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 30. září 1968, sp. zn. I Cz 27/68

⁶³ KRÁLÍČKOVÁ: In *Občanský zákoník II...*, s. 1060.

⁶⁴ Viz např. nález Ústavního soudu ze dne 1. února 2008, sp. zn. II. ÚS 1619/07 nebo nález Ústavního soudu ze dne 8. dubna 2004, sp. zn. IV. ÚS 244/03.

jachty, sbírky obrazů, hudebních nástrojů. Ale je třeba zohlednit i různé benefity, např. využívání služebního bytu, automobilu.⁶⁵

K zamyšlení vede otázka, co se situací, pokud povinný sice vlastní majetek, ale neplynou mu z něj žádné zisky. Je pak vhodné tento majetek prodat pro uspokojení zájmů oprávněného? Podle mého názoru, pokud se tedy tento majetek počítá do celkové finanční situace povinného, pak by se s ním mělo počítat i v případě, že povinný nemá dostatek prostředků finančních k plnění jeho povinnosti platit výživné ve stanovené výši vůči oprávněnému a majetek tedy prodat. Otázkou je, zda by bylo morální po někom požadovat prodej např. rodinného dědictví ve formě obrazu, který se dědí již po generace v rodině, aby měl povinný na platbu výživného. Opět by bylo na soudu, aby jednotlivé okolnosti případu posoudil a spravedlivě rozhodl.

Dále zákon výslovně ukládá soudu povinnost vycházet při hodnocení schopností, možností a majetkových poměrů nejen z **fakticity příjmů povinného**, resp. z reálných majetkových poměrů povinného, ale z **potenciality příjmů povinného**,⁶⁶ což je možné považovat za východisko pro stanovování výše vyživovací povinnosti, resp. její existence vůbec.⁶⁷ Protože podle zákona musí soud také zkoumat, zda se povinný nevzdal bez důležitých důvodů⁶⁸ výhodnějšího zaměstnání či výdělečné činnosti nebo majetkového prospěchu, nebo zda nepodstupuje nepřiměřená majetková rizika (§913 odst. 2 OZ). Tuto změnu musí soud zkoumat ex officio a pokud dospěje k názoru, že povinný neměl k této změně důležitý důvod, vychází z výdělečných poměrů povinného před touto změnou.⁶⁹

Dále se soud musí zabírat ještě jinými konkrétní kritérii a to podle druhu vyživovacího vztahu. Např. u rozvádějících se manželů bude zohledňovat podle § 760 OZ také, jak dlouho rozvedené manželství trvalo, proč si rozvedený manžel neopatřil práci nebo proč si nezaopatřil výživu řádným hospodařením s majetkem, atd. Nebo v případě výživy a zajištění úhrad některých nákladů neprovdané matce, bude posuzovat, zda je pravděpodobným otec právě označený povinný v žalobním návrhu. Kritérii, které soud musí posoudit, aby mohl spravedlivě rozhodnout je celá řada a pro účely mé práce jsem se zabývala pouze těmi stěžejními, více mi nedovolí rozsah mé práce.

⁶⁵ KRÁLÍČKOVÁ: In *Občanský zákoník II...*, s. 1060.

⁶⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 12. května 1967, sp. zn. 4 Cz 48/1967

⁶⁷ KRÁLÍČKOVÁ: In *Občanský zákoník II...*, s. 1064.

⁶⁸ Např. zdravotní důvody, snižování stavů v zaměstnání, změna bydliště, atd.

⁶⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 17. června 1980, sp. zn. Cpj 160/79

3 Řízení o výživném

Smyslem této kapitoly bude zabývat se řízením před soudy ve věcech výživného. Zejména, který soud je příslušný rozhodovat v řízení o výživném, jak se na něj obrátit, účastníci řízení, průběh řízení, rozhodnutí ve věci. A zabývat se problémy s tím spojenými, kriticky pohlédnout na úpravu jak v OSŘ, tak novém ZŘS.

Základní právní úpravu nalezneme v čl. 36 odst. 1 LZPS,⁷⁰ toto ustanovení říká, že se každý může domáhat svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu. Toto ustanovení je dále rozvedeno v příslušné právní úpravě procesněprávní povahy. V OSŘ a v případě nezletilých dětí v ZŘS, výjimka z toho uvedena v § 477 ZŘS, pokud dítě v průběhu řízení o výživě nabude zletilosti, dokončí soud řízení podle ustanovení tohoto pododdílu.

Pokud se chceme ve věci výživného obrátit na soud, je velice důležité rozlišit, o jaké řízení jde, každé je ovládáno jinými zásadami. Proto řízení před soudy dělíme na tzv. řízení sporná a nesporná. Základním rozdílem mezi těmito druhy řízení je různost jejich účelu. Zatímco ve sporném řízení jde o ochranu porušeného nebo ohroženého práva, v nesporném řízení jde o úpravu právních vztahů mezi účastníky do budoucna, proto můžeme přiřadit nespornému řízení funkci preventivní a rozhodnutí vzniklá v těchto řízeních jsou povahy konstitutivní, tedy zakládají, mění nebo ruší práva a povinnosti. Naopak sporné řízení má funkci reparační, rozhodnutí jsou deklaratorní, jde jim o obnovení nebo reparaci stavu předprocesního.⁷¹

Pokud jde o řízení nesporná, ty se nově řídí dle úpravy v ZŘS, který nabyl účinnosti dne 1. ledna 2014. V nesporných řízeních se užije zásada vyšetřovací, oficiality, zahájení řízení i bez návrhu, úplně apelace, na druhou stranu se neužije koncentrace řízení atd. Řízení o určování výše výživného na nezletilé dítě je řízením nesporným, pokud dítě v průběhu řízení nabyde zletilosti, pak soud dokončí řízení podle ustanovení ZŘS, subsidiárně se užije OSŘ.⁷² Tyto nesporná řízení jsou v ZŘS uvedeny pod názvem péče soudu o nezletilé, resp. řízení ve věcech péče soudu o nezletilé.⁷³

⁷⁰ usnesení č. 2/1993 Sb., o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky (dále jen „LZPS“)

⁷¹ WINTEROVÁ, Alena. *Civilní právo procesní*. 5. aktualizované vydání. Praha: Linde Praha a.s., 2008, s. 359.

⁷² Viz § 477 ZŘS. OSŘ se v řízení ve věcech nezletilých použije, pokud ZŘS neobsahuje jinou úpravu, ZŘS je ve vztahu speciality k OSŘ.

⁷³ Hlava V., díl. 1, oddíl 5. a pododdíl 2
Dle § 466 ZŘS písm. a) – s).

Co se týče řízení sporných, jedná se o všechny ostatní řízení o výživném, ty se budou naopak řídit ustanoveními v OSŘ.⁷⁴ Tato řízení také budou ovládat jiné zásady než řízení nesporné, je to např. zásada projednací a dispoziční, koncentrace, smírčího řízení, vše viz dále.

3.1 Řízení o výživného pro nezletilé⁷⁵ dítě dle ZŘS – řízení nesporná

Jak bylo řečeno výše, jedná se o řízení nesporné, které má různá specifika vůči ostatním řízením o výživném, tedy řízením sporných, proto jsem se rozhodla o něm pojednat ve vlastní podkapitole.

3.1.1 Zahájení, spojení řízení a poplatky za řízení

Jedná se o řízení, které lze zahájit i bez návrhu, to plyne z ustanovení § 13 odst. 1 ZŘS, který stanoví, že všechna řízení dle ZŘS lze zahájit i bez návrhu, pokud zvláštní část tohoto zákona nestanoví jinak. V § 468 odst. 1 - 2 ZŘS jsou taxativně vypočteny řízení ve věcech péče soudu o nezletilé, které lze zahájit pouze na návrh, pokud tedy jde o řízení o výživném, nespadá pod jednu z těchto výjimek, a lze tedy zahájit i bez návrhu.

Řízení o výživném je zahájeno soudem a to bezodkladně poté, co se soud dozví o skutečnostech rozhodných pro zahájení řízení podle ZŘS. Zahajuje ho usnesením, které se doručuje do vlastních rukou účastníků řízení, proti tomuto rozhodnutí není odvolání přípustné. Nebo je zahájeno na návrh účastníků řízení, které je možno i učinit ústně do protokolu.

V případě řízení o výživném na nezletilé dítě, které bylo zahájeno na návrh, není soud tímto návrhem vázán. To znamená, že soud může rozhodnout i o jiné výši výživného, než je v návrhu žádáno. Tedy přiznat vyšší výživné nebo naopak nižší výživné (viz § 26 ZŘS). Může tedy překročit návrh účastníků. Ovšem pod pojmem „přisoudit něco jiného nebo více“ neznamena pouze, že soud přisoudí vyšší nebo nižší částku na výživné, ale také může upravit osobní vztahy mezi účastníky odlišně, než jak navrhují, např. dítě svěří odpůrci a navrhovateli na určení výživného uloží povinnost platit výživné. Z citovaného ustanovení však nelze dovodit, že by soud v řízení o výživném mohl rozhodnout mimo rámec předmětu řízení návrhu. Tedy nemůže v tomto řízení (§ 466 psím. c) ZŘS) např. svěřit dítě do péče někomu jinému mimo účastníky řízení. Pokud se však soud rozhodl

⁷⁴ Viz § 7 OSŘ.

⁷⁵ Ustanovení § 30, 31 OZ.

překročit návrh, musí o tom poučit účastníky řízení ve smyslu ustanovení § 118a odst. 1 – 3 OSŘ. Jinak by šlo o rozhodnutí překvapivé.⁷⁶

Podle § 422 ZŘS se obligatorně spojí řízení ve věcech určení otcovství a o výchově a výživě na nezletilé dítě. Dále podle ustanovení § 755 odst. 3 OZ, pokud je rozhodováno o rozvodu manželství, nerozvede jej, dokud nerozhodne o poměrech dítěte. Tedy před rozvodem manželství soud nejprve rozhodne o výchově (§ 906 odst. 1 OZ) a výživě dítěte. Opět vyvstává pro soud nelehký úkol, když rozhoduje o výživném před rozvodem manželství, protože po rozvodu a vypořádání společného jmění manželů se mohou jejich majetkové poměry výrazně změnit.⁷⁷ Dále řízení o výživném soud může fakultativně spojit s řízením podle § 415 a 416 ZŘS, tedy s řízením o určení otcovství k dítěti neprovdané matky a s řízením určení otcovství po rozvodu nebo prohlášení manželství za platné.

Řízení o výživném je osvobozeno od soudních poplatků.⁷⁸

3.1.2 Právomoc a příslušnost soudu

Věcně příslušným soudem pro řízení ve věci výživného je podle § 3 odst. 1 ZŘS okresní soud, podle § 467 ZŘS je místně příslušným obecný soud nezletilého. To je soud, ve kterém má nezletilý na základě dohody rodičů nebo rozhodnutí soudu, své bydliště,⁷⁹ stanoví to § 4 odst. 2 ZŘS. Může však nastat situace, kdy se změni okolnosti, podle nichž se posuzuje příslušnost soudu, např. dítě se přestěhuje s rodičem do jiného města, pak podle § 5 ZŘS může být příslušnost přenesena. Jedná se o výjimku z ustanovení § 11 odst. 1 OSŘ, tedy ze zásady ovládající civilní řízení *perpetuatio fori*, neboli trvání příslušnosti.⁸⁰

⁷⁶ SVOBODA, Karel. In SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David a kol.: *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. BECK, 2015, s. 58.

⁷⁷ Např. v Německu je o výživném rozhodováno z důvodů vypořádání majetku manželů až po rozvodu, to však sebou nese i jiná úskalí, kdy manželé mohou být rozhádaní a případná dohoda o výživném není možná a opět přichází na řadu role soudu. Toto se mi jeví poněkud zdoluhavější cesta než je to v naší právní úpravě, na druhou stranu je společné jmění manželů vypořádáno a soud tak přesně může počítat s majetkovými poměry povinného a oprávněného z vyživovacího vztahu. KRÁLÍČKOVÁ: In *Občanský zákoník II*..., s. 452.

⁷⁸ K tomu viz § 11 odst. 1 písm. a) zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZSP“).

⁷⁹ Pojmeme bydliště se rozumí obec, resp. městský obvod, v němž tato osoba bydlí s úmyslem se zde trvale zdržovat. Bydlištěm je zejména místo, kde má fyzická osoba svůj byt, rodinu, popř. kde pracuje, jestliže tam také bydlí. Viz rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 2. června 2005, sp. zn. 30 Cdo 444/2004.

⁸⁰ HAMULÁKOVÁ, Klára. Místní příslušnost soudů ve věcech rodinněprávních se zaměřením na řízení ve věcech péče soudu o nezletilé. *Právní fórum*. 2012, roč. 9. č. 9., 405–409.

Bližie CORRADINIOVÁ, Simona. *Perpetuatio fori v řízeních péče soudu o nezletilé. Bulletin advokacie*, 2010, roč. 17, č. 6, s. 36–39.

Srovnej usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. dubna 2001, sp. zn. 4 Nd 100/2001, kde Nejvyšší soud stanoví, že „Při řešení otázky místní příslušnosti soudu se vychází ze zásady *perpetuatio fori*. Ta vyjadřuje, že místní příslušnost jako podmínka řízení se posuzuje podle okolností, jež existují v den zahájení řízení, tj. v konkrétním případě v den podání žaloby (návrhu na zahájení řízení) u soudu a trvá až do skončení řízení. Případné změny skutečností, podle nichž se místní příslušnost posuzuje, a které nastanou až v průběhu řízení, jsou nerozhodné.“

3.1.3 Účastníci řízení, zastoupení nezletilce

Podle § 6 odst. 1 ZŘS jsou účastníci řízení, které může být zahájeno i bez návrhu, navrhovatel a ten, o jehož právech má být v řízení jednáno. V první řadě se tedy o jedná o rodiče a dítě, o jehož výživném se rozhoduje. Pokud dítě v průběhu řízení nabyde zletilosti, zůstává rodič účastníkem řízení. V případě, že rodiče nemohou plnit svou vyživovací povinnost, mohou to být podle § 910 odst. 1 OZ i prarodiče dítěte, nebo praprarodiče nebo další předci.

Podle § 469 ZŘS musí být dítě v řízení o výživném zastoupeno opatrovníkem, kterého jmenuje soud. Základním smyslem řízení je ochrana práv dítěte, vychází z čl. 32 LZPS a z čl. 3 ÚPD. Protože je jednáno s oběma rodiči a s dítětem, je zde velká pravděpodobnost, že půjde o střet zájmů (§ 892 odst. 2 OZ),⁸¹ proto musí být dítě zastoupeno kolizním opatrovníkem.⁸² Podle § 469 odst. 1 ZŘS tohoto opatrovníka jmenuje soud a zpravidla to bývá orgán sociálně-právní ochrany dětí (dále jen „OSPOD“). Kdo je OSPOD stanoví § 4 ZSO, tuto funkci vykonávají zejména obecní úřad obce s rozšířenou působností,⁸³ v Praze nebo ve městech rozdělených na městské části nebo obvody vykonávají tuto působnost úřady městských částí nebo obvodů, stanovují se podle místa bydliště dítěte.⁸⁴

Fakticky výkon práv opatrovníka vykonávají sociální pracovníci. Ti prošetří rodinné prostředí, navštíví domácnost, kde dítě bydlí, hovoří s dítětem i s rodiči. Poté sepiší zprávu pro soud a vyjádří se nejen k prostředí, kde dítě žije, ale zejména k návrhu obou stran a předmětu řízení. Vyjádří se také k výši výživného, kterou rodič navrhuje, dále se OSPOD vyjadřuje k návrhu na schválení dohody mezi rodiči, kterou má schválit soud.⁸⁵

Podle mého názoru, argument Corradiniové, že by se mělo dbát hlavně zájmu a blahu dítěte, jak je uvedeno v čl. 3 ÚPD, je na místě. Proto se ztotožňuji s tímto názorem, který je rozdílný od judikatury soudů.

Podle důvodové zprávy k ZŘS nová právní úprava obsažená v § 5 ZŘS koresponduje s úpravou v § 177 odst. 2 OSŘ před novelou účinnou od 1. 1. 2014.

⁸¹ K tomu rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. října 2003, sp. zn. 21 Cdo 890/2003: „Střet zájmů mezi rodiči a nezletilými dětmi ve smyslu ustanovení § 37 zák. o rodině (dnes § 892 odst. 3) je dán i v případě pouhé pravděpodobnosti střetu zájmů, tedy jestliže střet zájmů pouze hrozí; o takovou situaci se jedná vždy, uplatňuje-li rodič a nezletilé dítě v občanském soudním řízení nároky, jejichž základ, popř. výše jsou vzájemně podmíněny.“

⁸² HRUŠÁKOVÁ: In. *Zákon o rodině...*, s. 140.

⁸³ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZSO“)

⁸⁴ Zákon č. 131/2000 Sb., o hl. městě Praze, ve znění pozdějších předpisů a zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů

K tomu usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 10. ledna 1994, sp. zn. 16 Co 605/93, “ V občanském soudním řízení lze nezletilému dítěti ustanovit opatrovníkem ve smyslu ustanovení § 37 odst. 2 a 3 ZOR (dnes § 892 OZ) také příslušný úřad městského obvodu nebo městské části.“

K tomu dále usnesení Městského soudu v Praze ze dne 29. července 1994, sp. zn. 20 Co 243/94.

⁸⁵ KOVÁŘOVÁ: *Vyživovací povinnost...*, s. 97.

Podle § 469 odst. 2 ZŘS pokud dal OSPOD návrh na zahájení řízení, soud může na návrh jmenovat opatrovníka jiného. A v případě, že jde o věci se vztahem k cizině, může být zmocněncem účastníka Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí, což stanoví § 470 ZŘS.

3.1.4 Postup soudu po zahájení řízení, příprava řízení

Poté, co je řízení o výživném zahájeno, postupuje soud z úřední povinnosti tak, aby mohlo být rozhodnuto při jediném jednání o výši výživného. K tomu slouží soudu řada institutů, kterým se budu věnovat v následující části této podkapitoly.

Jedním z institutů, který soud mohl využít v řízení o výživném do 31. 12. 2013, bylo přípravné jednání podle OSŘ. Od 1. 1. 2014 ZŘS využití tohoto institutu vylučuje, nově podle § 17 ZŘS soud nevede přípravné jednání. Tedy soud nemůže nařídit přípravné řízení podle ustanovení OSŘ, jako je tomu v řízení o jiných výživných, řízení sporných.

Ale pokud soud uzná za vhodné, může svolat k přípravě a projednání věci jiný soudní rok a přizve k němu účastníky, soud dá prostor účastníkům, aby se k věci vyjádřili, nebo zjistí jejich stanoviska jiným vhodným způsobem. Dokazování lze při jiném soudním roku také provádět, pokud je to účelné, a umožňuje-li to povaha věci. Na rozdíl od sporného řízení, nelze s nedostavením se k jinému soudnímu roku spojovat negativní důsledky jako je např. rozsudek pro uznání.

Dále je vyloučena koncentrace řízení. V řízení o určení výživného není ani možné uzavřít praetorský smír podle § 67 a násl. OSŘ, vylučuje to povaha věci, soud takový smír nemůže schválit.

Soud však může využít institutu předběžného opatření v případě, že je potřeba zatímně upravit poměry účastníků, nebo je-li obava, že by výkon soudního rozhodnutí byl ohrožen, to stanoví § 74 OSŘ. Předběžné opatření v řízení o určení výživného může soud vydat i bez návrhu (§ 12 odst. 1 ZŘS). Předběžné opatření lze vydat nejen kdykoliv v průběhu řízení, ale právě i před zahájením řízení. Pokud soud vydává předběžné opatření před zahájením řízení, má se zato, že společně s ním vydá i usnesení o zahájení řízení.

V řízení o výživném pro nezletilé dítě podle § 12 odst. 3 ZŘS se nevyžaduje složení jistoty k zajištění náhrady škody nebo jiné újmy, který by mohla vzniknout předběžným opatřením, to je rozdíl od ostatních řízeních o výživném jako řízení sporných.

Soud může využít ještě jiná opatření, která povedou k rychlému, hospodárnému a spravedlivému rozhodnutí ve věci výživného. Prvním z nich je smírné řešení podle § 9 ZŘS, kdy se soud snaží vést účastníky řízení ke smírnému řízení, tady aby se účastníci

dohodli o výši výživného hrazeno na nezletilé dítě. K tomu může přispět možnost soudu uložit rodičům účast na mimosoudním smířčím nebo mediačním jednání podle § 474 ZŘS nebo na rodinné terapii, nebo jim soud může nařídit setkání s odborníkem v oboru pedopsychologie a to nejdéle na dobu 3 měsíců. Otázkou však je, zda je tato procesní úprava v souladu s podstatou mediace jako takové. Čl. 2 písm. a) doporučení Rady Evropy R 98/1 pojednává o organizaci mediace a obsahuje zásadní ustanovení, že „Mediace by zásadně neměla být povinná.“ Jde o základní znak mediace, který ji odlišuje od soudního projednávání sporů.⁸⁶ Podle důvodové zprávy k ZMD je mediace v zásadě dobrovolná, ale může ji soud nařídit, jak říká výše citované ustanovení ZŘS. Podle § 10 ZMD,⁸⁷ jsou služby mediátorů placeny, to však neplatí ve věcech řízení o výživném, protože toto řízení je osvobozenou od soudních poplatků, jak jsem uvedla výše.⁸⁸

3.1.5 Průběh řízení, jednání ve věci, dokazování, rozhodnutí

Celé řízení o výživném je ovládáno zásadou oficiality a zásadou vyšetřovací. V souladu s těmito zásadami se soud snaží obstatat, vyhledat, dostatek podkladů, aby mohl spravedlivě rozhodnout o výživném pro nezletilé dítě.

Jakmile soud provede přípravu řízení, podle ustanovení § 19 ZŘS soud nařídí ve věci jednání. Toto ustanovení vylučuje aplikaci § 115a OSŘ. Nelze tedy vyzvat účastníky řízení, aby se práva na projednání věci vzdali, a soud tedy nemůže rozhodnout pouze na základě předložených listinných důkazů, musí nařídit jednání, až na výjimky, kdy ZŘS stanoví, že jednání není třeba, což není případ řízení o výživném.

Před soudem dochází k nejdůležitějšímu procesnímu úkonu soudu, a to k dokazování rozhodných skutečností a tvrzení pro určená výživného. Soud má velmi složitý úkol a to stanovit výši výživného, na kterou má dítě nárok. Jak již bylo řečeno výše, celé toto řízení je ovládáno zásadou vyšetřovací, takže soud je povinen zjistit všechny skutečnosti důležité pro rozhodnutí ve věci výživného, přitom však není omezen pouze na skutečnosti, které uvádějí účastníci řízení, soud provede i jiné důkazy potřebné ke zjištění skutkového stavu. Účastníci hrají také důležitou roli, právě při shromažďování důkazů, v ideálním případě se snaží podpořit svá tvrzení a nabízejí soudu podklady k utvrzení, že výše výživného, které požadují nebo vyvracejí, je přiměřená/nepřiměřená všem kritériím na straně oprávněného/povinného, jak uvádím v první kapitole své práce.

⁸⁶ FRINTA, Ondřej. Povinná rodinná mediace? *Právní fórum*. 2009, roč. 9, s. 379-383.

⁸⁷ Zákon č. 202/2012 Sb., o mediaci a o změně některých zákonů (zákon o mediaci), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZMD“)

⁸⁸ K tomu ČUHELOVÁ, Kateřina, ŠMÍD, Ondřej. Mediace v některých rodinněprávních věcech de lege ferenda. *Právní fórum*, 2012, roč. 9, č. 5, s. 176–186.

Jako důkaz může posloužit vše, co může jakkoli objasnit věc. Podle § 20 odst. 2 ZŘS účastníci mohou uvádět rozhodné skutečnosti a označovat důkazy až do vydání nebo vyhlášení rozhodnutí, protože se jedná o nesporné řízení, neužije se institut koncentrace řízení. Nové důkazy a skutečnosti mohou uvádět i v odvolacím řízení.

Podle odst. 3 citovaného ustanovení, nelze mít za to, že pokud se účastník řízení nedostaví k řízení nebo se nevyjádří k určité skutečnosti na výzvu soudu, že nárok uznává. Neuplatní se tedy rozsudek pro uznání či pro zmeškání, ale ani nelze vydat platební rozkaz.

Důležitou roli ve věcech nezletilých hraje názor dítěte. Podle § 100 odst. 3 OSŘ, pokud je účastníkem řízení nezletilé dítě a je schopno formulovat své názory, soud postupuje tak, aby byl zjištěn jeho názor ve věci, tedy dá možnost nezletilému dítěti, aby se vyjádřilo ve věci. Nejde však o výslech ve smyslu dokazování, ale pouze o zjištění stanoviska nezletilého dítěte k dané věci.⁸⁹ Procesněprávní úprava citovaného ustanovení OSŘ vychází z čl. 12 ÚPD.⁹⁰ Procesní předpis v § 20 odst. 4 ZŘS upravuje, že soud informuje nezletilého o možných důsledcích vyhovění svému názoru i důsledcích soudního rozhodnutí. Otázkou je, v kolika letech je schopno posoudit důsledky svého názoru na soudní rozhodnutí. V ustanovení § 867 odst. 2 OZ je upravena domněnka, že dítě starší dvanácti let by mělo být schopno informaci přijmout, vytvořit si vlastní názor a tento sdělit. Také Svoboda se ve svém komentáři shoduje s tímto názorem, že dítě je schopné posoudit dopad rozhodnutí, založeném na jeho názoru, na jeho další život, okolo dvanáctého roku dítěte. Proto dítě, které dosáhlo tohoto roku věku, by mělo být vyslyšeno o svých osobních poměrech.⁹¹ Ke stejné věkové hranici dospěl i ústavní soud ve svém nálezu sp. zn. II ÚS 1945/2008 ze dne 2. dubna 2009, k výsledku nezletilého při rozhodování o jeho ústavní výchově: „Proto v případě rozhodování o nařízení ústavní výchovy dítěte staršího 12 let zásadně neexistuje důvod pro odepření práva dítěte na slyšení přímo soudem.“

V případě přiznání výživného pro nezletilé dítě se rozhoduje rozsudkem. V rozsudku jako osoba oprávněná je uvedeno dítě, na které se výživné má platit. Jako zákonný zástupce dítěte je zde uvedena matka nebo otec, podle toho s kým dítě žije.

⁸⁹ BUREŠ, Jaroslav. In DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. BECK, 2009, s. 650.

⁹⁰ Čl. 12: „Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, zabezpečují dítěti, které je schopno formulovat své vlastní názory, právo tyto názory svobodně vyjadřovat ve všech záležitostech, které se jej dotýkají, přičemž se názorům dítěte musí věnovat patřičná pozornost odpovídající jeho věku a úrovni.“

⁹¹ SVOBODA, Karel: In *Občanský soudní řád...*, s. 343-344.

K tomu nález Ústavního soudu ze dne 2. dubna 2009, sp. zn. II ÚS 1945/2008: „k výsledku nezletilého při rozhodování o jeho ústavní výchově: „Proto v případě rozhodování o nařízení ústavní výchovy dítěte staršího 12 let zásadně neexistuje důvod pro odepření práva dítěte na slyšení přímo soudem.“

V případě, že dítě nabyde zletilosti v průběhu řízení o výživném, dále se postupuje podle ustanovení ZŘS jak to stanoví jeho § 477. Otázka však vyvstává, co se rozumí pod pojmem „v průběhu řízení,“ zdali je tím myšleno v průběhu nalézacího řízení, odvolacího nebo poté i v řízení o výkonu rozhodnutí, popř. exekučního řízení. Podle důvodové zprávy k ZŘS se jedná o všechny tyto druhy řízení. Odpadá však nutnost zastoupení dítěte, protože dítě nabývá plné procesní způsobilosti.

Dle judikatury Nejvyššího soudu dítě, které nabyde zletilosti, vystupuje svým vlastním jménem v řízení, tedy již zletilé dítě je oprávněno vést řízení o výkonu rozhodnutí či exekuční řízení vlastním jménem, a odpadá povinnost zastoupení dítěte. Dosažení zletilosti dítěte má za následek (mimo jiné), že plnění dávek výživného, jež byly splatné za nezletilosti, třeba stanovit přímo vůči dítěti, povinnost plnit výživné k rukám jednoho z rodičů dosažením zletilosti odpadá. Dále uvádí, že povinný rodič se nesproští povinnosti platit výživné dítěti, které nabylo zletilosti plněním na účet druhého z rodičů, jak tomu bylo před nabytím zletilosti dítěte. V případě, že tak činní, vzniká povinnému rodiči právo na bezdůvodné obohacení ze strany druhého z rodičů a vůči dítěti dluh trvá.⁹²

3.2 Řízení o zbylých řízeních o výživném dle OSŘ – řízení sporná

V této kapitole budeme pojednávat o řízeních o určení výživného vyjma výživného pro nezletilé dítě, o něm bylo pojednáno v podkapitole předchozí.

Tyto druhy řízení se nazývají sporná, je tomu proto, že mezi účastníky řízení je určitý spor o právo nebo povinnost, a soud se podáním návrhu na zahájení řízení (žaloby) zavazuje najít řešení tohoto sporu. Jedná se o řízení, která jsou možná pouze na návrh.

3.2.1 Účastníci řízení, právní osobnost, procesní způsobilost, zastoupení

Podle § 90 OSŘ jsou účastníci řízení žalobce a žalovaný. K tomu, aby byla osoba účastníkem řízení, podle § 19 OSŘ musí mít právní osobnost, tu má i ten, komu ji zákon přiznává.⁹³ Ale v jakém rozsahu může vystupovat takový účastník řízení před soudem, neboli má procesní způsobilost, nám říká ustanovení § 20 OSŘ, a to každý může před soudem jednat v takovém rozsahu, v jakém je svéprávný, to nás odkazuje opět do hmotného práva, resp. § 30 OZ.⁹⁴ Plně svéprávným se člověk stává nabytím zletilosti, tj. dosažením 18. roku věku. Obecně tedy platí, že plně svéprávnosti před nabytím zletilosti

⁹² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. března 2012, sp. zn. 20 Cdo 2824/2010.

⁹³ Podle § 23 OZ „člověk má právní osobnost od narození až do smrti.“

⁹⁴ § 30 odst. 1 OZ „Plně svéprávný se člověk stává zletilostí. Zletilost se nabývá dovršením 18 roku věku.“

nelze. Z toho však existují dvě výjimky, a to uzavření manželství a přiznání svéprávnosti.⁹⁵ Uzavřít manželství před nabytím zletilosti však může osoba starší 16 let a s přivolením soudu.⁹⁶

Proto tedy můžeme konstatovat, že v řízení o určení jakéhokoliv druhu výživného, má plnou procesní způsobilost i osoba, která nabyla zletilosti právě uzavřením manželství nebo jí byla svéprávnost přiznána soudně. V případě, že tedy účastníkem řízení bude osoba (i mladší 18 let, zletilost se rozvodem před 18 rokem věku neztrácí), která nabyla zletilosti uzavřením manželství nebo přiznáním svéprávnosti, a bude žalovat povinného o přiznání výživného, není nutno, aby měla v řízení zákonného zástupce, resp. pokud může jít o střet zájmů účastníků pak je zastoupen opatrovníkem, jedná se o zastoupení na základě zákona, o tom však bylo pojednáno v předchozí podkapitole.

OSŘ ve svém ustanovení § 25 říká, že účastník řízení však může být zastoupen před soudem na základě plné moci svým zástupcem, jež si zvolí. Zástupcem si může účastník zvolit advokáta. Plná moc musí být pro celé řízení, jedná se o procesní plnou moc, neboli generální zmocnění.

3.2.2 Příslušnost soudu

Věcně příslušný v řízení o výživném je vždy okresní soud podle § 9 odst. 1 OSŘ. Podle § 84 téhož zákona je místně příslušný obecný soud účastníka, proti němuž řízení směřuje (žalovaného), není-li stanoveno jinak. Ve většině případů je to okresní soud osoby, kde má bydliště, pokud nemá bydliště, tak tam kde se zdržuje, pokud žalovaný, který je občanem ČR a nemá obecný soud, nebo nemá obecný soud v ČR, je obecným soudem soud, v jehož obvodu měl žalovaný poslední známě bydliště. Podle § 87 OSŘ je příslušnost dána na výběr a místně příslušný může být i soud, kde má žalovaný pracoviště.

3.2.3 Návrh na zahájení řízení

Řízení o výživném lze zahájit pouze na návrh (žalobou). Návrh musí kromě obecných náležitostí v § 42 odst. 4 OSŘ obsahovat i náležitosti uvedené v § 79 OSŘ. Krom takto stanovených náležitostí v současnosti není úplné shody, jaké složky by měla žaloba obsahovat, neboli které složky jsou obligatorní součástí žaloby. V literatuře převládá názor,

⁹⁵ V následujícím odst. 2 však doplňuje, že „před nabytím zletilosti se plně svéprávnosti nabývá přiznáním svéprávnosti, nebo uzavřením manželství. Svéprávnost nabytá uzavřením manželství se neztrácí zánikem manželství, ani prohlášením manželství za neplatné.“

⁹⁶ DOBROVOLNÁ, Eva. In LAVICKÝ, PETR a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. BECK, 2014, s. 195.

že obligatorními složkami žaloby jsou strany (resp. účastníci řízení), předmět žaloby a žalobní důvod.⁹⁷

Vymezení účastníků při sporném řízení o výživném ve většině případů nehraje zásadní problém, pokud však nejde o řízení o určení otcovství spojené s řízením o výživném, kde se posuzuje, zda biologickým otcem je právě ten, o jehož právech a povinnostech má být v řízení jednáno. Například těžko si představit situaci, že manželka, která požaduje výživné po svém manželovi, nezná jeho totožnost. Účastníci sporného řízení jsou označeni od zahájení řízení, a to až do pravomocného skončení řízení. V zásadě nemůže docházet ke změnám v osobách, pokud však k takovéto změně dojde, musí mít výslovné zákonné ustanovení, jedná se tedy o přistoupení dalšího účastníka (§ 92 odst. 1 OSŘ), záměnu účastníků (§ 92 odst. 2 OSŘ) a procesní nástupnictví (§ 107 a násl. OSŘ).⁹⁸

Jako zajímavá se mi jeví situace, kdy v průběhu sporného řízení o výživném žalovaný zemře, užije se institut univerzální sukcese a na místo dosavadního žalovaného nastoupí ti, kteří vstoupili do práva nebo povinnosti, o něž v řízení jde? Podle § 910 odst. 3 OZ plní vyživovací povinnost vzdálenější příbuzní v případě, že ji nemohou plnit bližší příbuzní. V tom případě by se dalo uvažovat nad alternativou, že na místo původního žalovaného vstoupí právě tyto vzdálenější příbuzní, pokud uvažujeme nad variantou, že se jedná o přiznání výživného pro zletilé dítě, zřejmě by se jednalo o rodiče žalovaného, tedy prarodiče dítěte. Podle mého názoru však nelze hovořit o tom, že tyto vzdálenější příbuzní vstupují do práv a povinností, o něž v řízení jde, a tedy se nebude jednat o univerzální sukcesí, soud by měl řízení zastavit a žalobce podat novou žalobu na tyto vzdálenější příbuzné. Co se však týče úrovně vyživovací povinnosti předků a potomků, není nikde stanoveno, jako tomu bylo v předchozí právní úpravě, že se jednalo pouze o nutnou výživu. Dnes OZ mlčí v jakém rozsahu se výživné mezi předky a potomky má přiznat a dovozuje se z obecného ustanovení § 913, kde je uvedeno, že rozhodné jsou odůvodněné potřeby oprávněného a jeho majetkové poměry a soud musí přihlídnout k možnostem, schopnostem a majetkovým poměrům povinného, k tomu blíže předchozí kapitoly.

Tady se jako problematická však jeví i situace související s náklady řízení. V případě, že tedy řízení bude zastaveno, nebude nikomu přiznáno právo na náhradu nákladů řízení, každá ze stran je ponese sama. A v případě, že se žalobce rozhodne žalovat znovu a to osoby, kterým nově povinnost vznikla smrtí žalovaného, nese žalobce povinnost

⁹⁷ WINTEROVÁ: *Civilní právo...*, s. 196.

⁹⁸ Tamtéž, s. 146.

zaplatit nové náklady spojené s řízením, v tomto případě má však určitou naděj, že v případě výhry sporu, mu budou nahrazeny stranou žalovanou, pokud mu je soud přízná.

Další obligatorní částí žaloby je předmět žaloby, tzv. žalobní nárok, jde o nárok žalobcem v žalobě uplatňovaný. Jeho přesné vymezení má být uveden v části žaloby, který se nazývá žalobní petit, tedy čeho se navrhovatel domáhá (§ 79 odst. 1 OSŘ).⁹⁹ Žalobní petit musí být přesně formulovaný v žalobě, nelze nechat na uvážení soudu, v jaké výši výživné oprávněné osobě přizná.¹⁰⁰ Často se však stává, že žalobce nezná finanční situaci žalovaného a nemá možnost, jak zjistit přesné schopnosti, možnosti a majetkové poměry žalovaného. Bude tedy velmi těžké určit konkrétní výši výživného v žalobním petitu. Jedná se mnohdy o velmi obtížnou situaci na straně žalobce při rozhodování konkrétní žalované částky, protože soud musí vyčerpat celý předmět řízení, ale současně nesmí zásadně přisoudit víc nebo něco jiného (§ 152 až 153 OSŘ), platí tedy zásada „iudex ne eat ultra petita partium,“ tzn., že soud nesmí překročit návrhy stran, to se však týká pouze řízení sporných a pokud neplyne z právního předpisu určitý způsob vypořádání mezi účastníky. Rozhodnout o celém předmětu řízení znamená, že musí zcela vyhovět žalobě, nebo ji zcela zamítnout, nebo jí částečně vyhovět a částečně zamítnout.¹⁰¹

Jako řešení dané situace se jeví několik možností. Žalobce žaluje na konkrétní částku, která se jeví rozumná vzhledem k možnostem a schopnostem povinného, tak odůvodněným potřebám a majetkovým poměrů oprávněného. První možnou situací je, že by se v průběhu řízení a dokazování ukázalo, že si povinný může dovolit platit i vyšší výživné, pak by mohl žalobce změnit (§ 95 OSŘ) svůj návrh na vyšší žalovanou částku, to lze pouze s přivolením soudu, žalobce na základě stejného skutkového stavu požaduje stejné plnění, ale ve větším rozsahu. Soud tuto změnu nepovolí, pokud výsledky dosavadního řízení nemohly být podkladem pro řízení o změněném návrhu. V tom případě bys soud pokračoval v řízení podle předchozího návrhu. Je zde však riziko, že soud tuto

⁹⁹ WINTEROVÁ: *Civilní právo...*, s. 198.

¹⁰⁰ K tomu Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. dubna 2006, sp. zn. 30 Cdo 2694/2005 „V žalobě na určení výživného pro rozvedeného manžela musí být přesně uvedena peněžitá částka, kterou žalobce žádá.“
Dále také usnesení Ústavního soudu ze dne 1. září 1998, sp. zn. I. ÚS 233/97 „Žalobní petit musí být přesný, určitý a srozumitelný. Je to nutné z toho důvodu, že soud musí zcela přesně vědět, o čem má jednat a rozhodnout, neboť soud nemůže účastníkům přiznat jiná práva a uložit jim jiné povinnosti, než jsou navrhovány. Pokud je žalobní petit nesprávný, tj. vymezení práv a jim odpovídajících povinností v něm obsažené je nepřesné, neurčité nebo nesrozumitelné, převzetí takového petitu do výroku soudního rozhodnutí by mělo za následek, že by rozhodnutí nebylo vykonatelné. Požadavek na to, aby žalobní petit byl přesný, určitý a srozumitelný, není pouze formálním požadavkem na splnění určitých procesních podmínek, ale je zcela nezbytný pro výsledek řízení, tedy pro to, aby po převzetí žalobního petitu do výroku rozhodnutí mohl být nařízen a proveden výkon rozhodnutí, aby tedy vůbec mohly nastat účinky žalobcem zamýšlené.“

¹⁰¹ WINTEROVÁ: *Civilní právo...*, s. 268.

vyšší částku žalobci nepřizná, uzná jen část a žalobce by musel hradit náklady řízení z části nebo by je nepřiznal žádné ze stran (§ 142 odst. 2 OSŘ).

Další možností je, že se v průběhu řízení ukáže, že žalovaný nedisponuje s takovými finančními prostředky, z kterých by mohla být konkrétní žalovaná částka uspokojována, pak by měl žalobce využít procesního institutu částečného zpětvzetí žaloby (§ 96 OSŘ). Zpětvzetí je možné až do právní moci rozhodnutí. Ale ostatní účastníci řízení s takovýmto zpětvzetím nemusí souhlasit, musí k tomu mít vážný důvod, jehož relevanci posuzuje soud. Soud může posoudit důvody ostatních účastníků jako závažné a rozhodnout o neúčinnosti částečného zpětvzetí žaloby, nebo druhou alternativou je, že soud v té části, v které bylo vzato zpět, řízení zastaví. Využíváme tohoto institutu opět z důvodů hrazení nákladů řízení, jak je popsáno již výše.

Další částí žaloby je žalobní důvod, neboli též právní důvod žaloby. Žalobním důvodem se rozumí právní poměr, o který žalobce opírá svůj uplatňovaný nárok a jenž plyne ze souhrnu tvrzených skutečností.¹⁰² Otázkou však je, co se stane v případě, že žalobní důvod podle soudu není správný? Podle mého názoru by měl soud účastníka poučit podle § 118a odst. 2 OSŘ. Judikatura stanoví, že soud nesmí rozhodnout proti vůli žalobce a je třeba jeho přání respektovat, tedy pokud právní kvalifikaci nezmění, žalobu zamítnout jako neúspěšnou.

3.2.4 Postup soudu po zahájení řízení

Jakmile bylo řízení zahájeno, postupuje v něm soud i bez dalších návrhů tak, aby věc bylo co nejrychleji projednána (§ 100 OSŘ), po zahájení řízení se uplatní zásada oficiality, soud postupuje ex officio tak, aby o výživném bylo co nejrychleji rozhodnuto a nevznikaly zbytečné průtahy. K tomu, aby mohlo být nařízeno jednání a mohlo být o věci rozhodnuto, musí být jednání dostatečně připraveno. K tomu nám slouží instituty podle § 114, 114a, 114b a §114c OSŘ.

Po zahájení řízení předseda senátu zkoumá, zda jsou splněny všechny podmínky řízení (§ 114 OSŘ), tedy civilní pravomoc, věcná a místní příslušnost soudu, kde byla podán návrh na zahájení řízení. To jsou procesní podmínky na straně soudu, poté ještě existují procesní podmínky na straně účastníků, těmi jsou právní osobnost, procesní způsobilost, zastoupení, plná moc zmocněnce dále pak překážka věci rozhodnuté (rei iudicata) a věci zahájené (litispendence). Podle Winterové k procesním překážkám dále může být řazeno náležité zahájení řízení, rozhodování zákonným nepodjatým soudcem,

¹⁰² WINTEROVÁ: *Civilní právo...*, s. 198.

rozhodování ve správném obsazení soudu a zaplacení soudního poplatku.¹⁰³ Ovšem procesní podmínky, zkoumá soud kdykoliv za řízení (§ 103 OSŘ), vyjma místní příslušnosti (§105 OSŘ). Dále pak zkoumá případné vady v žalobě, předseda soudu vyzve usnesením účastníka, aby případné vady v žalobě opravil nebo doplnil a poučí ho, pokud tak neučiní ve stanovené lhůtě, že žalobu odmítne.

Ustanovení § 114a OSŘ je základním způsobem přípravy. Předseda senátu postupuje podle § 114a odst. 2 písm. a) – f) OSŘ, tak aby ve věci bylo možno rozhodnout při jediném jednání.

Pokud jsou splněny podmínky, může předseda senátu využít k přípravě jednání institutu kvalifikované výzvy podle § 114b OSŘ. Těmi podmínkami jsou, pokud to vyžaduje povaha věci nebo okolnosti případu¹⁰⁴, žaloba není zjevně bezdůvodná, dále pak složitost projednávané věci, u jednoduchých věcí, které jsou zcela jasné, u kterých není nutno potřeba rozsáhlé a podrobné přípravy, se kvalifikovaná výzva neužije.¹⁰⁵ Další důvody, které vylučují použití kvalifikované výzvy, jsou tam, kde bylo rozhodnuto některým druhem platebního rozkazu.

Zákon tedy předsedovi senátu dává možnost po užití institut kvalifikované výzvy, tedy usnesením uložit žalovanému, aby se ve věci písemně vyjádřil, proti tomuto usnesení není odvolání přípustné (§ 202 odst. 1 písm. j) OSŘ). Ovšem povaha věci a okolnosti případu jsou neurčité právní pojmy, které jsou vykládány judikaturou. Konečné rozhodnutí, zda případ spadá pod jeden z těchto neurčitých právních pojmů, leží na předsedovi senátu. V případě, že se žalovaný ve stanovené lhůtě nevyjádří, vede to k vydání rozsudku pro uznání podle ustanovení § 153a odst. 3 OSŘ.

Je-li tedy žaloba zjevně bezdůvodná, neodůvodňuje povaha věci ani okolnosti případu, jednoduchost projednávané věci, aby byl žalovaný vyzván k vyjádření se podle

¹⁰³ Winterová: *Civilní právo...*, s. 218.

¹⁰⁴ V rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 12. srpna 2004, sp. zn. 21 Cdo 1109/2004 judikuje Nejvyšší soud, že povaha věci vyžaduje vydání usnesení dle § 114b OSŘ, je-li zjišťování skutkového stavu věci s ohledem na předpokládané množství odlišných tvrzení účastníků a navrhovaných důkazů obtížné, a kdy bez znalosti stanoviska žalovaného nelze první jednání připravit tak, aby při něm bylo možné věc rozhodnout. Okolnosti případu odůvodňují vydání usnesení podle § 114b OSŘ v zejména takovém sporu, kdy dosavadní poznatky ukazují, že ačkoliv by podle své povahy nemuselo jít o věc z hlediska zjišťování skutkového stavu mimořádně obtížnou - tu jsou takové mimořádné skutečnosti, které vedou k závěru, že bez písemného vyjádření žalovaného ve věci nemůže být první jednání připraveno tak, aby při něm mohlo být zpravidla o sporu rozhodnuto. Dále pak rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 23. 1. 2008, sp. zn. 32 Odo 416/2006.

¹⁰⁵ KRIVÁČKOVÁ, Jana, HAMULÁKOVÁ, Klára. Devět měsíců účinnosti nové právní úpravy koncentrace v civilním soudním řízení z pohledu praxe. *Právní rozhledy*, 2010, č. 12, s. 441.

ustanovení § 114b OSŘ, o takové žalobě nelze rozhodnout rozsudkem pro uznání podle § 153a odst. 3 OSŘ, a jednalo by se o odvolací důvod proti tomuto rozhodnutí.¹⁰⁶

Další institut, který může předseda senátu využít k dostatečné přípravě na jednání je § 114c OSŘ, tedy přípravné jednání. To je možné využít, jeví-li se to účelné, a pokud nebylo využito kvalifikované výzvy, nebo přípravy podle § 114a odst. 2 OSŘ, a není-li možné rozhodnout ve věci samé bez nařízení jednání.

K přípravnému jednání soud předvolá účastníky řízení a jejich zástupce a další osoby, které je k řízení třeba, předvolání se doručuje do vlastních rukou bez možnosti náhradního doručení, vyjma datové schránky. V případě, že se nedostaví žalovaný k přípravnému řízení, postupuje se stejně jako u kvalifikované výzvy, má se zato, že nárok uznává § 114c odst. 6 OSŘ a soud vydává rozhodnutí pro uznání podle § 153a odst. 3 OSŘ. Pokud se však nedostaví žalobce, který byl řádně a včas předvolán, soud řízení zastaví. O důsledcích plynoucích pro žalobce i žalovaného, pokud se nedostaví s k přípravnému řízení, musí být poučení v předvolání k přípravnému řízení. Před tím, než skončí přípravné řízení, musí soud účastníky poučit o tom, že spolu s jeho koncem nastává ve věci koncentrace řízení. Soud však na žádost některého z účastníků může stanovit lhůtu, ve které mohou doplnit potřebné důkazy, tvrzení o skutečnostech rozhodných pro věc, nebo ke splnění dalších procesních povinností (§ 114c odst. 5 OSŘ). V případě, že by soud účastníky řízení nepoučil, koncentrace nenastává.

Soud může využít jeden z těchto institutů k tomu, aby se dostatečně připravil na jednání. Záleží na jeho úvaze, který z těchto institutů bude nejlépe vyhovovat projednávané věci, a okolnostem případu.

3.2.5 Jednání, dokazování, rozhodnutí

Po přípravě jednání, soud nařídí jednání (§ 115 OSŘ), které je veřejné (výjimky z veřejnosti jednání stanoví § 116 OSŘ), k němu předvolá všechny účastníky řízení, popř. další subjekty nejméně 10 dnů předem, pokud však jednání předcházelo přípravné jednání, tato lhůta nemusí být dodržena, může být i kratší. K projednání věci samé nemusí soud nařídít jednání v případě, že věc lze rozhodnout na základě listinných důkazů a účastníci se práva na projednání vzdali, popř. s tím souhlasí.

Soud by se měl snažit vést účastníky v první řadě ke smírnému řešení ve věci, proto je vyzve, zda jsou ochotni vyřešit věc smírně (§ 99 OSŘ),¹⁰⁷ v případě, že odmítnou,

¹⁰⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. října 2003, sp. zn. 29 Odo 296/2003

¹⁰⁷ „Smír je svou povahou institutem stojícím na rozhraní mezi hmotným a procesním právem. Jeho prvotním předpokladem je hmotněprávní dohoda, kde účastníci navrhnou, aby soud o jejich konkrétním právu rozhodl

pokračuje dále v jednání. O smírné řešení ve věci může však dojít kdykoliv za řízení. V rámci rodinných vztahů je vždy lepší, pokud se oprávněný a povinný dohodnou. Nevyvolává zde napjatou atmosféru rozsudek soudu, s kterým jedna strana ne vždy může úplně souhlasit.

Při sporném řízení se plně využívá zásada projednací a dispoziční. Takže povinnost tvrzení a povinnost důkazní leží na účastnících řízení, s těmito povinnostmi je dále velice úzce spjata povinnost důkazní a povinnost tvrzení. To znamená, že účastník sporu by měl uvést všechny rozhodné skutečnosti a označit všechny potřebné důkazy (§ 120 OSŘ), aby prokázal svá tvrzení, jinak to má za následek prohru ve sporu. K této iniciativě (§ 101 OSŘ) je však soud nikterak nemůže nutit, to však může mít za následek onu prohru ve sporu. To vše se děje ve fázi dokazování, která je ovlivněna koncentrací řízení. K dokazování více viz další kapitola mé práce.

Důležitým prvkem sporného řízení je institut koncentrace řízení. Koncentraci známe soudcovskou a zákonnou. Zákonná koncentrace (plynoucí ze zákona) je koncentrace uvedená v ustanovení § 118b OSŘ, nastává poté, co proběhlo přípravné řízení podle § 114c OSŘ. V případě, že nebyla provedena příprava řízení podle tohoto ustanovení, pak nastává koncentrace až v okamžiku skončení prvního jednání, do té doby mohou účastníci uvést rozhodné skutečnosti o věci samé a označit důkazy k jejich prokázání. Soudcovská koncentrace (§ 114c odst. 4) nastává v případě, pokud by soud z důležitých důvodů účastníkům na jejich žádost poskytl lhůtu k doplnění tvrzení a důkazů významných pro vydání rozhodnutí ve věci samé.

Dalším důležitým procesním úkonem soudu je poučovací povinnost soudu. Tedy aby účinky koncentrace nastaly, musí soud účastníky řízení řádně a včas o důsledcích koncentrace poučit, v případě, že by účastníky nepoučil, koncentrace nenastává.

Proto v § 119a odst. 1 nalezneme tzv. pojistku, jedná se o situace, kdy soud nepoučil účastníky řízení podle ustanovení § 114c nebo 118b OSŘ. V takovém případě před skončením jednání musí soud poučit účastníky, že musí uvést všechny rozhodné skutečnosti a označit důkazy před tím než bude vydáno rozhodnutí ve věci samé. Řízení je

zcela konkrétním způsobem. Hmotněprávní následek je podmíněn následkem procesněprávním. Nedojde-li ke schválení smíru ze strany soudu, dohoda se stane právně bezvýznamnou.“ Viz ČUHELOVÁ: In *Občanský zákoník I....*, s. 338.

Smír podle § 99 OSŘ musíme odlišovat od smíru, který je uveden v § 67 OSŘ, tzv. praetorského smíru, ale co do výsledku, se tento smír neliší od smíru podle § 99 OSŘ, v obou případech se jedná o schválení dohody mezi účastníky řízení, a proto i pro praetorský smír platí ustanovení § 99 OSŘ. V obou případech je schválen formou usnesení.

tímto zkoncentrováno a později uplatněné skutečnosti a důkazy mohou být pouze odvolacím důvodem jen za podmínek uvedených v § 205 OSŘ.

Ustanovení § 152 OSŘ stanoví, že soud ve věci samé rozhoduje rozsudkem a jen zákon stanoví, kdy soud rozhoduje ve věci samé usnesením.

Závěr

Vzhledem ke zvolenému tématu Určování výše výživného soudním rozhodnutím, jsem práci systematicky dělila na tři kapitoly. V prvních dvou kapitolách se věnuji hmotněprávní úpravě určování výše výživného, abych mohla dospět k závěru, zda je úprava v OZ adekvátní, zda odstranila nedostatky vytýkané v ZOR. V poslední kapitole své práce popisují procesní úpravu určování výše výživného při soudním rozhodování a to jak z pohledu ZŘS tak OSŘ. Užitím metody analýzy jsem se snažila kriticky pohlédnout na danou právní úpravu.

Abych mohla odpovědět na výzkumnou otázku, zda je úprava adekvátní, jevílo se mi jako správné, v první kapitole vymezit obecně, co je výživné, vyživovací povinnost a jaké předpoklady musí oprávněný a povinný z vyživovacího vztahu splnit, aby mu vůbec nárok na výživné vznikl.

Prvotním předpokladem pro vznik vyživovacího vztahu je existence rodinněprávního poměru mezi oprávněným a povinným, zde jsem se zaměřila na problematiku ustanovení § 900 OZ, z kterého není zcela jasné, jestli existuje vyživovací povinnost mezi sourozenci. Docházím k závěru, že jde o zřejmě ano, ale tento typ výživného přichází v úvahu až v případě, že nelze zabezpečit sourozencovu výživu jiným druhem výživného.

Dalším předpokladem pro vznik výživného je stav odkázanosti na výživu, tedy kdy oprávněný není schopen sám zabezpečovat své životní potřeby. Nesmíme však toto kritérium směřovat s potřebností na straně oprávněného. Dále jsem také vymezila obecný pojem možnosti, schopnosti a majetkové poměry povinného.

Posledním kritériem, kterým jsem se v této kapitole zabývala, je otázka dobrých mravů, srovnávám úpravu v OZ se ZOR, kde neprosto chybí ustanovení ve zvláštní části, týkající se právě dobrých mravů v souvislosti s určováním výživného, pouze se jeho užití dovozuje z obecné části OZ. Dále řeším problematiku situací užití dobrých mravů v souvislosti s nezletilým dítětem, kde dovozují, že zavrženíhodné jednání dítěte k rodiči, nemá za následek zánik vyživovací povinnosti, a mělo by být „potrestáno“ jinými výchovnými způsoby, nelze tedy namítat rozpor s dobrými mravy. To srovnávám se situací, kdy opět jde o výživné rodič versus dítě, v tomto případě, však zletilé. Z nálezu ÚS plyne, že dobré mravy mají za následek, že vyživovací povinnost vůbec nevznikne nebo se z tohoto důvodu zruší, s čímž souhlasím, protože, pokud zletilé dítě, které je schopné samostatně se živit a studuje několikátou školu jen z toho důvodu, že se mu nechce pracovat, domnívám se, že je to nemorální, tedy v rozporu s danou zásadou dobrých

mravů. Další částí první kapitoly je obecné rozebrání a stanovení úrovní vyživovacích povinností pro jednotlivé druhy výživného, kterým se zevrubněji věnuji i v 2. kapitole práce.

Poslední podkapitolou je téma objektivizace u výživného pro nezletilé dítě. Kde jsem se zabírala několika možnými názory na toto téma, první z nich, zastává okruh lidí kolem expertní skupiny, zabývající se Optimalizací agendy výživného vedenou bývalou ministryní spravedlnosti Danielou Kovářovou, která v roce 2010 vydala doporučující tabulku pro soudy pro určování výše výživného pro nezletilé dítě. K tomu se okamžitě zvedla vlna nevole ze strany skeptiků, kteří tvrdí, že tato tabulka nemůže nikdy reflektovat všechny možné životní situace a nevyřeší ani nejednotnou judikaturu soudů, kdy se často jednotlivé rozhodnutí v totožných případech diametrálně liší. Dále jsem užila metodu komparace, kdy jsem srovnala určování výše výživného na Slovensku, Rakousku a České republice. Jako další možné varianty řešení uvádím stanovení minimálního výživného, což je opět v poslední době diskutované téma, nebo možnost mimořádného opravného prostředku, a to dovolání k Nejvyššímu soudu. V závěru této podkapitoly se ztotožňuji se zastánci názoru, kteří tvrdí, že určování výše výživného pomocí tabulek neřeší nastalou situaci v ČR a tabulkově výživné nemůže reflektovat všechna jednotlivá kritéria, které soud musí posoudit, dále připouštím, že však na tomto poli je nutno stanovit určité meze, aby nedocházelo k nejednotné judikatuře, a mohl být naplněn princip legitimního očekávání. A uvádím, že jako vhodné se mi jeví řešení možnosti podat dovolání k Nejvyššímu soudu, který má za úkol sjednocovat judikaturu nižších soudů. Dále pak se mi jako zajímavý jeví nápad, který je uveden v důvodové zprávě k OZ, kdy by doporučující tabulky mohly být zavedeny pro jednotlivé regiony a sestavily by se samy soudy, to se však nedomnívám, že by vedlo ke sjednocení judikatury. Závěrem tedy z výše uvedeného plyne, že jsem zastáncem sjednocování judikatury v případě rozhodování o výživném, to však nespátřuji v řešení zavedení konkrétní tabulky.

V následující, stěžejní kapitole mé práce se již konkrétně zabývám kritérii, které soud musí brát v potaz, v případě, že se oprávněný a povinný nedohodnou mimosoudní cestou. V OZ schází ustanovení, které by stanovilo, kdy se soud musí výživným zabývat ex officio, jako tomu bylo v ZOR. Pro lepší orientaci v této kapitole, jsem rozdělila podkapitolu na kritéria určování výše výživného pro nezletilé dítě a na ostatní druhy výživného z důvodů, které popisuji v úvodu. Konkrétně jsem rozebrala rozsah vyživovací povinnosti rodičů k dětem, kde na základě srovnání s úpravou v ZOR docházím k závěru, že vyživovací povinnost k dětem od ostatních příbuzných již není dána v rozsahu nutné

výživy, ale odůvodněnými potřebami oprávněného, které vzhledem k ÚPD lépe zohledňuje blaho dítěte. Dále rozebírám konkrétní kritéria, která soud posuzuje, jako jsou např. věk dítěte, zdravotní stav dítěte, jeho zájmy ale také jeho vlastní majetek dítěte nebo jeho výdělečnou činnost, zde docházím k závěru, že v případě, že má nezletilé dítě dostatečný zisk z majetku, který vlastní a pokryje jeho výživu, stačí na tvorbu úspor a životní úroveň je shodná s rodiči, nevzniká rodičům ani předkům vyživovací povinnost vůči nezletilému dítěti. Po té se zabývám zvláštními situacemi na straně povinného, které musí soudit posoudit. Těchto situací je celá řada a není možné popsat všechny, proto i vzhledem k rozsahu práce uvádím ty nejčastější a neproblematičtější, jako je rodič – podnikatel, nezaměstnaný rodič nebo rodič ve výkonu trestu odnětí svobody.

V další podkapitole jsem se zabývala kritérii, které musí dále soud posoudit na straně povinného i oprávněného u ostatních druhů výživného. Uvádím, že obecné kritérium pro vznik vyživovací povinnosti a to neschopnost samostatně se živit, neplatí bezvýhradně, neuplatní se v případě výživného mezi manžely, kteří mají nárok na stejnou životní úroveň. Není zde tedy rozhodující hledisko toho, že je manžel schopen sám se živit, není ve stavu odkázanosti na výživu druhého manžela, má tedy nárok sdílet životní úroveň druhého z manželů, který vydělává mnohem více peněz a jeho životní úroveň by proto byla mnohem vyšší. Neuplatní se ani u tzv. sankčního výživného mezi rozvedenými manžely, registrovanými partnery a při sankčním výživném mezi bývalými registrovanými partnery a také u výživy a zajištění úhrady některých nákladů neprovdané matce. Odkázala jsem na zvláštní situace na straně povinného na předchozí podkapitolu 2.1.2, kde se jimi zabývám podrobněji a docházím k závěru, že řešení těchto situací, se dá obdobně užít i zde, s jistou modifikací, s důrazem na konkrétní druh posuzovaného výživného. Z výše uvedeného, docházím tedy k závěru, že úprava v OZ některé věci zpřesňuje, jiné však naprosto vypustila a jejich úprava je v tom směru absentní.

V poslední kapitole se zaměřuji na problematické aspekty procesní úpravy v OSŘ a ZŘS. Opět jsem kapitolu rozdělila na dvě části a to na procesní úpravu pro řízení o výživném nezletilé děti a úpravu pro ostatní druhy výživných, z důvodů jiných procesních zásad, které ovládají jednotlivá řízení. Podle mého názoru nová právní úprava obsažená v ZŘS měla zpřehlednit nesporná řízení, které byla součástí OSŘ. ZŘS je *lex specialis* vůči OSŘ, takže prvotně je užito speciální úpravy a teprve pokud chybí, je subsidiárně užito OSŘ. Nejsem si však jistá, zda se to zákonodárci povedlo. Podle mého názoru je stále úprava kusá a vyžaduje více péče a rozpracování. Dále se zaměřuji již konkrétně na problematické aspekty daného řízení jako je *perpetuatio fori*, nařízení mediace, nabytí

zletilosti dítěte v průběhu řízení o určení výživného. Jako stěžejní, v případě nezletilců, považuji, že jde o řízení, které lze zahájit i bez návrhu z úřední povinnosti a pokud je i přesto řízení zahájeno na návrh, soud může přisoudit i něco jiného, kde nejde pouze o jinou výši výživného, ať již nižší nebo vyšší, ale může svěřit dítě odpůrci a navrhovateli uložit povinnost platit výživné. O tom je však musí poučit.

Ve sporném řízení, kde se uplatní zásada projednací, procesní aktivita je na účastnících a v případě, že strana žalovaná neunese břemeno tvrzení a důkazní, povinnost tvrzení a povinnost důkazní, pak spor prohraje, tím pádem není výživné přiznáno a nemá nárok na náklady řízení. Ovšem často je velice složité zjistit, zda povinný pracuje, má nějaký majetek, ale i přesto judikatura soudu se ustálila na názoru, že v případě podání žaloby k určení výše výživného, musí povinný přesně stanovit výši výživného. K tomu jsem uvedla určitá řešení dané situace. Jelikož žalobce vystupuje v řízení jako dominus litis, má možnost disponovat s řízením, proto jako řešení nastalé situace, kdy žalobce navrhuje nějakou konkrétní částku, jsem uvedla jeho možnost žádat v průběhu řízení více, tedy půjde o kvantitativní změnu. Nebo využít částečné zpětvzetí žaloby a to v případě, že by se v průběhu řízení ukázalo, že podle možností, schopností a majetkových poměrů povinného nebude moci schopen platit tak vysokou částku výživného. Dané řešení uvažuji jako vhodné, protože pokud by to žalovaný neudělal, neměl by nárok na plnou náhradu nákladů podle § 142 odst. 2 OSŘ.

Z daného vyvozuji, že řešení postavení účastníků ve sporném řízení je mnohem problematičtější než v řízení nesporném, kde soud z důvodů jeho procesní aktivity založené zásadou vyšetřovací velice pomáhá účastníkům při projednávání výživného, naproti tomu v případě řízení o jiných druzích výživného, není postavení žalobce nikterak lehká záležitost a často ztroskotá na neznalosti práv, které mu zákon dává, tedy v případě že není zastoupen advokátem.

Vzhledem k vytyčeným cílům a otázkám jsem dospěla k závěru, že nová právní úprava se snažila vyřešit konkrétní mezery v ZOR, což se jí často podařilo, ovšem na druhou stranu vypustila ustanovení, bez kterých se nyní v dané úpravě ztrácíme. Proto bych navrhla některá ustanovení opět zavést novelou do OZ. Co se týče procesní úpravy, ani zde není odpověď zcela jednoznačná, vyčlenění nesporných řízení do svého zákona považuji jako vhodné řešení, které přineslo více přehlednost mezi spory a nespory, ale na druhou stranu, jak vytykám výše, úprava v ZŘS není podle mého názoru také vždy nejšťastnější.

Závěrem bych chtěla shrnout, že dané téma je velice zajímavé a skýtá mnoho otázek k další vědecké činnosti. Zabývala jsem se pouze těmi nejproblematictějšími otázkami a nastínila jsem jich možná řešení. Problematikou výživného a určování výše výživného se věnuje mnoho autorů, ani přesto se nedomnívám, že by literatura k tématu byla komplexní a mnohdy se jedná pouze o doporučení pro oprávněné z vyživovacího vztahu, povětšinou laikům, jak postupovat, aby vymohli svá práva na výživné. Z toho důvodu vidím i zde další možnosti k systematické práci a výzkumu.

Seznam použitých zdrojů:

Knižní publikace:

1. ARNOLDOVÁ, Anna. *Vybrané kapitoly ze sociálního zabezpečení. 1. část. 2. vydání*, Praha: Karolinum, 2004. 260 s.
2. ČEŠKA, Zdeněk. *Československé rodinné právo. 1. vydání*. Praha: Panorama, 1985. 307 s.
3. DRÁPAL, L., BUREŠ, J. a kol. *Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář. 1. vydání*. Praha: C. H. BECK, 2009. 1600 s.
4. ELIÁŠ, Karel a kol.: *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*, Ostrava: Sagit, 2012. 1119 s.
5. FRANCOVÁ, Marie, DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, Jana. *Rozvody, rozchody a zánik partnerství. 2. vydání*. Praha: Wolters Kluwer, 2010. 260 s.
6. HENDRYCH, Dušan, BĚLINA, Miroslav, FIALA, Josef a kol. *Právníký slovník. 3. vydání*, Praha: C. H. BECK, 2009. 1488 s.
7. HOLUB, Milan, NOVÁ, Hana, PTÁČEK, Lubomír, SLADKÁ HYKLOVÁ, Jana. *Zákon o rodině s komentářem, judikaturou a předpisy souvisejícími. 9. vydání*. Praha: Leges, 2011. 456 s.
8. HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář. 4. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2009. 558 s.
9. HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§655-975). Komentář. 1. vydání*, Praha: C. H. BECK, 2014. 1380 s.
10. KNAPPOVÁ, Marta, ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan a kol. *Občanské právo hmotné 3. 4. vydání*, Praha: Wolters Kluwer, 2007. 459 s.
11. KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Vyživovací povinnost po rekodifikaci*. Praha: Leges, 2014. 168 s.
12. HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo. 3. vydání*, Brno: Doplněk, 2006. 398 s.
13. LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář. 1. vydání*, Praha: C. H. BECK, 2014. 2400 s.
14. RADVANOVÁ, Senta, ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Kurs občanského práva. Instituty rodinného práva. 1. vydání*, Praha: C. H. BECK, 1999, 227 s.
15. SEBERA, Martin. *Vybrané kapitoly z metodologie. 1. vydání*. Brno: Masarykova univerzita, 2012. 150 s.

16. SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David, LEVÝ, Jiří, HROMADA, Miroslav a kol.: *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. BECK, 2015. 1054 s.
17. ŠÍNOVÁ, Renata a kol. *Řízení ve věcech rodinněprávních v České republice, Slovenské republice a Německu a jejich aktuální problémy*. Praha: Leges, 2010. 380 s.
18. WINTEROVÁ, Alena. *Civilní právo procesní*. 5. aktualizované vydání. Praha: Linde Praha a.s., 2008. 752 s.

Odborné články

1. CORRADINIOVÁ, Simona. Perpetuatio fori v řízeních péče soudu o nezletilé. *Bulletin advokacie*, 2010, roč. 17, č. 6, s. 36–39.
2. ČUHELOVÁ, Kateřina, ŠMÍD, Ondřej. Mediace v některých rodinněprávních věcech de lege ferenda. *Právní fórum*, 2012, roč. 9, č. 5, s. 176–186.
3. FRINTA, Ondřej. Povinná rodinná mediace? *Právní fórum*. 2009, roč. 9, s. 379–383.
4. HAMULÁKOVÁ, Klára. Místní příslušnost soudů ve věcech rodinněprávních se zaměřením na řízení ve věcech péče soudu o nezletilé. *Právní fórum*. 2012, roč. 9, č. 9., 405–409.
5. HROMADA, Miroslav. Jaký je rakouský model určování výživného, jímž se chceme inspirovat? *Právní rozhledy*. 2010, roč. 18, č. 9, s. 334–335.
6. KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Rodinné právo v novém občanském zákoníku. *Právní rozhledy*. 2013, roč. 23, č. 24, s. 801–808
7. KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, TELEC, Ivo. Výživné v novém občanském zákoníku. *Bulletin advokacie*. 2014, roč. 3, č. 3, s. 23–31.
8. KŘIVÁČKOVÁ, Jana, HAMULÁKOVÁ, Klára. Devět měsíců účinnosti nové právní úpravy koncentrace v civilním soudním řízení z pohledu praxe. *Právní rozhledy*, 2010, roč. 18, č. 12, s. 441–446.
9. MANDLÍKOVÁ, Eva. Ke specifickým vyživovací povinnostem osob odsouzených k trestu odnětí svobody a pracovní odměně odsouzených. *Trestněprávní revue*, 2003, roč. 2, č. 10, s. 299–302.
10. ŠMÍD, Ondřej. Rozsah výživného k nezletilému dítěti a určení jeho výše dnes a od 1. 1. 2014. *Rekodifikace a praxe*, 2013, roč. 1, č. 7, s. 7–10.

11. ŠMÍD, Ondřej. Institut přípravného jednání. *Právní fórum*, 2011, roč. 8, č. 1, s. 14 – 21.
12. ŠMÍD, Ondřej. Zásada koncentrace v civilním soudním řízení po novele č. 7/2009 Sb. *Právní fórum*, 2011, roč. 8, č. 3, s. 120-128.
13. TELEČEK, Ivo.: Poctivost a důvěra, dobrá víra, dobré mravy, veřejná morálka a veřejný pořádek *Právní rozhledy*, 2011, roč. 19, č. 1, str. 1-6.

Právní předpisy

1. Usnesení č. 2/1993 Sb., o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů
2. Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
3. Zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů
4. Zákona č. 182/1993 Sb., o ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů
5. Zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů
6. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů
7. Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích, ve znění pozdějších předpisů
8. Zákon č. 131/2000 Sb., o hl. městě Praze, ve znění pozdějších předpisů
9. Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů
10. Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství, ve znění pozdějších předpisů
11. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
12. Zákon č. 280/2009 Sb., daňový řád, ve znění pozdějších předpisů
13. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
14. Zákon č. 202/2012 Sb., o mediaci a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
15. Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů

Soudní rozhodnutí

1. Rozhodnutí Ústavního soudu ze dne 1. září 1998, sp. zn. I. ÚS 233/97
2. Rozhodnutí Ústavního soudu ze dne 8. dubna 2004, sp. zn. IV. ÚS 244/03
3. Rozhodnutí Ústavního soudu ze dne 12. září 2006, sp. zn. I. ÚS 299/06
4. Rozhodnutí Ústavního soudu ze dne 1. února 2008, sp. zn. II. ÚS 1619/07
5. Rozhodnutí Ústavního soudu ze dne 6. února 2008, sp. zn. 1181/2007

6. Rozhodnutí Ústavního soudu ze dne 2. dubna 2009, sp. zn. II ÚS 1945/2008
7. Rozhodnutí Ústavního soudu ze dne 21. dubna 2011, sp. zn. II ÚS 3113/10
8. Rozhodnutí Ústavního soudu ze dne 24. července 2013, sp. zn. 1996/12 -2
9. Rozhodnutí Ústavního soudu ze dne 30. září 2014, sp. zn. II. ÚS 2121/14
10. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 3. prosince 1965, sp. zn. 5 Cz 112/65
11. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 12. května 1967, sp. zn. 4 Cz 48/1967
12. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 30. září 1968, sp. zn. 1 Cz 27/68
13. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 17. června 1980, sp. zn. Cpj 160/79
14. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 28. února 1989, sp. zn. 5 Cz 42/88
15. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 9. října 2003, sp. zn. 21 Cdo 890/2003
16. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 21. října 2003, sp. zn. 29 Odo 296/2003
17. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 12. srpna 2004, sp. zn. 21 Cdo 1109/2004
18. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 2. června 2005, sp. zn. 30 Cdo 444/2004
19. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 25. dubna 2006, sp. zn. 30 Cdo 2694/2005
20. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 11. srpna 2008, sp. zn. 33 Cdon 1843/2008
21. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 28. března 2012, sp. zn. 20 Cdo 2824/2010
22. Rozhodnutí Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 24. února 1966, sp. zn. 3 Co 23/1966
23. Rozhodnutí Krajského soudu v Brně ze dne 10. ledna 1994, sp. zn. 16 Co 605/93
24. Rozhodnutí Městského soudu v Praze ze dne 29. července 1994, sp. zn. 20 Co 243/94
25. Rozhodnutí Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 23. ledna 1998, sp. zn. 11 Co 507/97
26. Rozhodnutí Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 29. dubna 2004, sp. zn. 10 Co 289/2004
27. Rozhodnutí Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 23. listopadu 2005, sp. zn. 14 Co 755/1995
28. Rozhodnutí Městského soudu v Praze ze dne 10. ledna 1968, sp. zn. 5 Co 676/1967

Ostatní

1. ŠMÍD, Ondřej. *Výchova a výživa k nezletilým dětem a řízení o nich. Disertační práce.* Olomouc, 2012, 201 s.

2. BERÁNKOVÁ, Kateřina. *Nezaměstnanost v ČR, vývoj, rok 2015* [online]. kurzy.cz, 31. března 2015[cit. 13. dubna 2015]. Dostupné na <
<http://www.kurzy.cz/makroekonomika/nezamestnanost/>>
3. Sdělení č. 104/1991 Sb., o Úmluvě o právech dítěte
4. Důvodová zpráva k zákonu č. 7/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, ASPI (databáze)
5. Vyhláška č. 10/2000 Sb., ve znění pozdějších předpisů

Shrnutí

Diplomová práce se zaměřuje na problematiku určování výše výživného soudním rozhodnutím. Zaujímá kritický pohled k nové rodinněprávní úpravě výživného v občanském zákoníku, nedílnou součástí je komparace s úpravou, kterou obsahoval zákon o rodině. V úvodu se snaží vytyčit základní předpoklady pro vznik vyživovací povinnosti, jejího rozsahu a zabývá se také problémovou otázkou objektivizace výživného. Následující část práce je věnována jednotlivým kritériím, které soud musí posuzovat při rozhodování o výživném u jednotlivých druhů výživného. Poslední část práce se zabývá řízením o výživném před soudy, kde řeší sporné otázky spojené s řízením dle občanského soudního řádu a zákonu o zvláštních řízeních soudních.

Abstract

This thesis focuses on the issue of determining the amount of alimony court decision. Trying to take a critical view of the new family law maintenance adjustment in the Civil Code, an integral part is comparison with the adjustment, which included family law. At the beginning of trying to lay out the basic requirements for the establishment of maintenance obligations, it is scope and deals with the problematic issues of objectification maintenance. The following section is devoted to each of the criteria, which the court must assess when deciding on maintenance of different types of maintenance obligations. The last part deals with the management of maintenance in the courts, addressing issues connected with the proceedings under the Civil Procedure Code and the Law on Special court proceedings.

Klíčová slova

Výživné, vyživovací povinnost, nezletilé dítě, ostatní druhy výživného, řízení o výživném.

Key words

Maintenance, maintenance obligation, minor, other kinds of maintenance, judicial proceedings on maintenance.